

Ad Bakker

aaip

Routeboek voor docenten

Boom

AAP

Routeboek voor docenten

Het *Alfabetisering Anderstaligen Plan* bestaat uit:

- twee leerlingenboeken met twee cd's, ISBN 9789085065036
- docentenhandleiding, ISBN 9789085065784
- website met extra schrijfoefeningen, informatie voor de docent en digitale oefeningen voor de cursisten: **www.alfabetiseren.nl**

a a p

Routeboek voor docenten

Ad Bakker

Boom, Amsterdam

© 2008 Uitgeverij Boom, Amsterdam

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

Vormgeving

Impressie grafische vormgeving (Anja Verhart), Den Haag

ISBN 9789085065784

NUR 110

Inhoud

Inleiding	6
Stap 1 Luisteren en spreken	8
Stap 2 Schrijven	27
Stap 3 Lezen en spellen	33
Doelgroep en routepanner	55

Inleiding

Het *Alfabetisering Anderstaligen Plan* (AAP) is een methode technisch lezen en schrijven voor volwassen anderstalige analfabeten. AAP biedt stapsgewijs alle kennis die daarvoor nodig is.

Het idee om het alfabetiseringsproces in kleine stappen op te bouwen ligt voor de hand: begin met korte teksten op basis van een klein aantal letters en klanken, voeg daar in een volgende tekst letters en klanken aan toe en bouw zo verder tot je alle letters en klanken hebt gehad. Met een context breng je deze beperkte letterschat tot leven.

Die context wordt in AAP gevormd door twee dialogen in stripvorm met een eenvoudige verhaallijn. Deze verhaalvorm is voor een beginnend alfabetiseringscursist heel direct en motiverend. De alfacursist heeft meteen een boek in handen dat hij echt kan lezen! Met de dialoogvorm laat AAP de alfabetisering ook aansluiten bij de spreektaal.

De stripverhaaltjes vormen deel 3: *Lezen en spellen* (het tweede boek met de donkergroene omslag), het deel waarin de klank-tekenkoppeling tot stand komt. Hierin zijn de normaal-methode en de globaal-methode geïntegreerd. De klank-tekenkoppeling wordt geleerd aan de hand van normaalwoorden. Belangrijke niet-klankzuivere functiewoorden leveren een bestand van globaalwoorden op.

Aan deel 3 gaat een voorbereidend gedeelte vooraf. Dit beslaat het gehele eerste boek (met de lichtgroene omslag). Deel 1 van het eerste boek bestaat uit Luisteren en spreken (p. 1-128); deel 2 uit Schrijven (p. 129-174). Zij vormen twee aparte lijnen die net als Lezen en spellen bedoeld zijn om stap voor stap door te werken. De twee cd's die bij de methode worden geleverd horen bij dit eerste boek. Deel 1, 2 en 3 vormen dus een leergang in drie stappen. In deze docentenhandleiding wordt uitvoerig beschreven hoe je deze stappen op elkaar afstemt.

Bij het ontwikkelen van deel 1 heb ik veel te danken aan mijn voormalige collega, logopediste Danielle Duyvesteijn. Met haar docententrainingen wees zij mij op de kenmerken van de spreektaal en het belang van de 'sjwa'. De nazegoefeningen van deel 1 zullen bij velen herinneringen oproepen aan de methode *Taalriedels* (J. Deen en C. van Veen, 1994). Deze methode heeft bewezen hoe stimulerend uitspraaktraining met speelse, op expressie gerichte tekstjes kan zijn.

Voor deel 2 heb ik originele ideeën over handschriftontwikkeling ontleend aan het werkje *Schroft* van Hans de Rijk (alias Ben Engelhart, alias Bruno Ernst). Mary van den Brandt heeft mij op het spoor gezet van een gerichte schrijfmethode. Ik ben blij dat ik het lettertype Alpha L2 dat zij speciaal voor het alfabetiseringsonderwijs heeft ontwikkeld voor AAP mag gebruiken.

Voor deel 3 heb ik veel baat gehad bij de didactische handboeken *Aanvankelijk en technisch lezen* en *Spelling* voor pabostudenten van Henk Huizenga. In AAP heb ik verschillende uitgangspunten verwerkt van methoden voor groep 3 van het basisonderwijs, met name *Veilig leren lezen* en *Zelfstandig spellen* (Jan Geelhoed e.a.). In de laatste maand voor zijn dood heeft frater Caesarius Mommers, de grondlegger van *Veilig leren lezen*, het eerste concept van AAP gelezen en beoordeeld. Zijn belangrijkste aanwijzing was: 'Zorg dat elk stapje erin zit. Als je er een vergeet gaat het mis.' Daarmee heeft hij mij gestimuleerd om AAP als stapsgewijze methode te ontwikkelen.

Ik hoop dat AAP het alfabetiseringsonderwijs van anderstalige volwassenen nieuwe impulsen zal geven. Door gebruik zullen ongetwijfeld nieuwe inzichten ontstaan waarmee de methode verder verbeterd en uitgebreid wordt.

Bij het verschijnen van de eerste druk wordt de laatste hand gelegd aan een pakket aanvullende oefeningen met de computer. Op **www.alfabetiseren.nl** vindt u daarover meer informatie.

Met trots kan ik u ten slotte melden dat een subsidieaanvraag voor het ontwikkelen van een demonstratieproject spraakherkenning met behulp van de computer speciaal voor AAP in april 2008 door de Taalunie is gehonoreerd. Voor het eerst in de geschiedenis zal een computer in Nederland de uitspraak van cursisten analyseren en corrigeren tot een goede uitspraak bereikt is. Tussen nu en juni 2009 zullen de Radboud Universiteit, softwareontwikkelaar Polderland, uitgeverij Boom en ik dit programma bouwen.

Voor verdere informatie en de nieuwste ontwikkelingen bij AAP verwijs ik u naar de website **www.alfabetiseren.nl** die door uitgeverij Boom bij deze methode is geopend. Ik wens u en uw cursisten veel gebruikersplezier met AAP.

Ad Bakker
Amsterdam, juni 2008

Stap 1 Luisteren en spreken

Een cursist die in het Nederlands gealfabetiseerd wordt, moet precies weten uit welke spraakklanken het Nederlands is opgebouwd. Pas dan is hij voorbereid om het fonetisch principe te doorzien en toe te passen. Deel 1 van AAP met dertig lessen spreek- en luisteroefeningen is daarvoor belangrijk gereedschap.

In het NT2-onderwijs zijn de vaardigheden luisteren en spreken gericht op communicatie. In AAP gaat het om een ander aspect. Een van huis uit niet-Nederlandstalige cursist moet de Nederlandse klanken kunnen onderscheiden en als systeem in zijn hoofd hebben. Bij het onderscheiden van klanken in een vreemde taal staan de klanken uit de moedertaal in de weg. De vreemde taal gaat door het klankfilter van de moedertaal (zoals sommige Nederlanders 'pienantie' maken van 'penalty').

Als een bepaalde Nederlandse klank niet tot zijn recht komt, kan dat verschillende oorzaken hebben. De cursist kan het moeilijk vinden om die klank 'motorisch' te vormen (bijvoorbeeld /r/). Maar het kan ook een perceptieprobleem zijn: de cursist hoort de klank gewoon niet omdat die in zijn eigen taal helemaal niet bestaat of sterk verwant is aan een andere klank (die in het Nederlands misschien niet bestaat). De spreek- en luisteroefeningen in AAP beogen vooral deze perceptieproblemen aan te pakken. De oefeningen zijn gericht op het systematisch 'horen' van klanken. Nazeggen is een oefening om het horen aan te scherpen.

Het geheel bestaat uit dertig lessen die volgens een en hetzelfde stramien zijn opgebouwd. Na enig oefenen weet de cursist precies wat er gedurende dertig lessen van hem wordt verwacht.

Centraal staat het beluisteren van de cd's. Het boek geeft daarbij op verschillende manieren visuele ondersteuning, ook al is de cursist nog niet leesvaardig. Terugkerende pictogrammen duiden de oefenvorm aan. Tekeningen bieden houvast en informatie bij het gesprokene. Voor AAP zijn achttien afbeeldingen gemaakt die alle vocalen van het Nederlands representeren.

Hoe verloopt een les?

Twee vocalen vormen de kapstok van elke les. Deze beperking is er om het voor de cursist overzichtelijk te houden. De paren zijn niet gekozen vanuit de veronderstelling dat de cursist wel eens moeite kan hebben om juist die klanken van elkaar te onderscheiden. Integendeel, de lessen komen het beste tot hun recht als de cursist zonder inspanning de betreffende vocalen goed uit elkaar kan houden (zie hiervoor de klinkerdriehoek, p. 12).

Benadruk bij de cursist dat hij zich de hele les lang voor alles op de twee klanken moet blijven concentreren. Het geeft niet als hij woorden niet kent of als de betekenis van de stukjes tekst hem ontgaat.

A Introductie van de twee vocalen

Eerst hoort de cursist op de cd de twee klanken. In het boek ziet hij boven de les twee (van de achttien vast terugkerende) plaatjes waarin die twee klanken voorkomen. Laat de cursist de woorden waar de plaatjes voor staan uitspreken en een aantal keer herhalen. Uit deze woorden isoleert hij de twee klanken weer. Dit moet overeen komen met wat hij op de cd hoort. Vervolgens zoekt de cursist naar nog meer woorden waarin die twee klanken voorkomen. De docent let erop dat de cursist de klanken zo zuiver mogelijk uitspreekt. Laat iemand die moeite heeft met een klank verschillende woorden met die klank nazeggen. Het ene woord zal hem beter liggen dan het andere.

Het lukt iemand bijvoorbeeld maar niet om de 'i' in 'vis' anders te laten klinken dan de 'ie' in 'vies'. Maar als hij het woord 'ik' uitspreekt, blijkt de 'i' opeens veel beter te klinken.

Dat maakt 'ik' voor die cursist geschikt om als stemvork te gebruiken. De docent bedenkt dan wisselrijtjes als: ik - vis - ik - mis - kip - stip - ik - stip - mis - pinnen - ik - stil - ik - fris - vis - ik - enzovoort totdat de 'i' in 'vis' uiteindelijk wel goed klinkt.

B Luisteren naar een korte tekst met twee vocalen

Luisterend naar de cd concentreert de cursist zich op de twee klanken. Hij zal eraan moeten wennen dat de inhoud van de tekst kolderachtig is en dat je niets leerzaams mist bij wat je niet begrijpt. Gebruik ook de afbeelding om duidelijk te maken dat het over iets geks gaat. Stimuleer altijd spontane gesprekjes naar aanleiding van de afbeeldingen. Het maakt niet uit waarover.

Herhaal het tekstje op de cd een aantal keren totdat het in de oren van de cursist herkenbaar klinkt (de intonatie, centrale woorden, de wendingen). Denk aan het effect dat een liedje in een onbekende taal op je heeft als je het vaker hoort. Op een gegeven moment ben je geneigd om de klanken 'brabbelen' mee te zingen. Het lesdoel is daarmee bereikt.

C Nazeggen van afzonderlijke woorden

De cursist krijgt een reeks woorden gepresenteerd met hetzij de ene, hetzij de andere vocaal. De cursist zegt de woorden een voor een na en reproduceert wat hij hoort. Het boek biedt geen visuele ondersteuning.

De keuze van de woorden is niet alleen ingegeven door de vocalen. Luister- en uitspraakproblemen doen zich natuurlijk ook voor bij bepaalde consonanten en consonantclusters. Gedurende de dertig lessen passeren in deze woord-voor-woord nazeg oefening alle consonanten en belangrijke consonantclusters de revue. In het cursistenboek is de plaats van introductie te herkennen aan de vetgedrukte letters. Cursisten die nog niet meelesen zal dit ontgaan. Zij hoeven er niet expliciet op gewezen te worden. De meeluisterende docent traceert voor elke cursist afzonderlijk de problemen en biedt zo nodig extra oefeningen aan. Deze docentenhandleiding houdt precies bij waar de introducties plaatsvinden; per les en aan het einde in een verzamelstaat.

Na ongeveer de helft van de lessen heeft de cursist alle vocalen en de meeste consonanten een of meerdere keren gehoord. Vanaf dan volgt de introductie van alle belangrijke voor- en achtervoegsels op dezelfde manier. Veel cursisten hebben moeite met langere woorden. Langere woorden bevatten bijna altijd morfologische bestanddelen die prima te overzien zijn: ge-, be-, ver-, on-, -ing, -te, -ig, -lijk en dergelijke. Dit maakt veel lange woorden minder moeilijk dan ze op het eerste gezicht lijken. Ook de introductie van deze voor- en achtervoegsels is met vetgedrukte letters in het cursistenboek aangegeven en in de schema's van de handleiding ondergebracht.

Het nazeggen van de woorden kan in verschillende variaties worden herhaald. Cursisten kunnen klassikaal nazeggen of individueel. In de praktijk werkt het ook goed wanneer cursisten beurtelings stukjes van bijvoorbeeld vijf woorden of een hele regel voor hun rekening nemen.

Cursisten die een beetje kunnen lezen zullen snel geneigd zijn om de woorden die zij horen in het boek met de vinger te volgen. Ongetwijfeld is dit een goede oefening in aanvankelijk lezen, maar mijn ervaring tijdens de proeflessen was dat niet meelesen leidde tot een betere uitspraak.

Tijdens de proeflessen ontstond spontaan een leuke concentratieoefening. Speel de cd twee keer af. Geef bij de eerste ronde de opdracht om slechts de woorden met de eerste vocaal na te zeggen en bij de woorden met de tweede vocaal te zwijgen. Vervolgens nog een keer maar dan andersom.

D Keuze maken uit twee plaatjes

Hier gaat het om het horen van de twee vocalen en het uitspreken ervan maar niet door klakkeloos nazeggen. De cd vraagt bij elke les om vier keer een keuze te maken. De cursist ziet in het boek vier sets van twee plaatjes die bij de vragen horen. Er is geen 'goed' en 'fout'

antwoord. Bij het eerste plaatje hoort een woord met de eerste vocaal en bij het tweede plaatje een woord met de andere vocaal. De cursist wordt gedwongen om zelf te bedenken wat hij zegt. Soms volstaat één woord, soms zijn een paar woorden nodig. Het is verder de vrijheid van de docent om al dan niet bepaalde eisen aan de 'vorm' van het antwoord te stellen. De vaardigheid ligt tussen letterlijk nazeggen en spontaan spreken in. Deze oefeningen kunnen ook dienen als eerste voorbereiding op de Toets Gesproken Nederlands (TGN) van het inburgeringsexamen.

Verschillende speelse oefenvormen zijn denkbaar. Voor de hand ligt dat de cursisten meerdere keren de cd beluisteren en afwisselende antwoorden geven. Cursisten die twee aan twee werken kunnen met de vinger het plaatje aanwijzen dat de ander moet kiezen.

E Luisteren naar korte zinnen

AAP wil de cursisten stimuleren om aandacht te ontwikkelen voor de gesproken taal om hen heen. De cd laat taalfragmenten horen van gemiddeld niet meer dan tien lettergrepen. De twee vocalen zijn weer prominent te horen. Daarnaast gaat het ook om de prosodie. De cursist hoort een metrum en ritme dat karakteristiek is voor het Nederlands. De intonatie is afwisselend. De cursist hoeft alleen maar te luisteren. De docent vraagt aandacht voor verschillende punten zoals

- de communicatieve functie van de zin (mededelend, vragend, bevelend)
- woord- en zinsaccenten
- woordbegrenzing
- morfologie van langere woorden
- vervoeging van werkwoorden en verbuigingen van bijvoeglijke naamwoorden
- bijna onhoorbare 'opvulwoordjes'

F Expressief nazeggen

Gesproken taal kent een rijk spectrum aan expressiemogelijkheden. Het gaat niet alleen om de betekenis van de woorden. De spreker kan zijn woorden de kleur geven van boosheid, blijheid, verbazing, ontevredenheid of teleurstelling. Taaluitingen kunnen ook typisch jong, oud, deftig, plat, mannelijk, vrouwelijk, ruziënd, flemend, plagend of grappig zijn. Voor buitenlanders zijn deze registers soms lastig aan te voelen. Door een bepaalde intonatie worden taaluitingen van vreemdelingen vaak opgevat als nors, bot, onzeker en dergelijke zonder dat dit zo bedoeld is. Aan de hand van deze oefeningen kan de docent dergelijke misvattingen bespreekbaar maken.

Naast uitspraakvarianten zijn er ook 'modale partikels' om stemming, bedoeling en toon te ondersteunen. Voorbeelden daarvan zijn: even, nog, eens, best, eigenlijk, wel, toch, heus en soms. Omdat AAP de gesproken taal wil laten horen, zijn in deze oefeningen modale partikels rijkelijk uitgestrooid.

De taalfragmenten zijn bedoeld om vlot na te zeggen. Zorg ervoor dat de cursisten een actieve houding aannemen tijdens de uitvoering. Neem als docent gerust een wat overdreven houding aan met mimiek, toon en gebaren. Dat stimuleert en neemt bij de cursist de angst weg om gek te doen.

Wen de cursisten eraan dat ze opeenvolgende woorden aan elkaar rijgen en dat ze stacato-uitspraak vermijden.

De 18 vocalen

Afbeeldingen die de 18 vocalen weergeven:

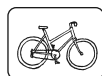
aa - aap

ee - beker

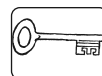
u - bus

ie - fiets

e - tent

eu - sleutel

oe - schoen

oo - boom

ui - huis

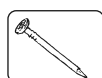
ou - touw

i - spin

eer - veer

ei - spijker

o - klok

oor - toren

a - vlag

uu - tube

*sjwa - ijsje

*De 'stomme e' (sjwa of ə) is de meest voorkomende vocaal in het Nederlands en vraagt dus bijzondere aandacht. Helaas is het niet mogelijk om deze vocaal los uit te spreken zoals de andere vocalen. De 'stomme e' staat namelijk voor een onbeklemtoonde vocaal die je alleen kunt onderscheiden als er ook een beklemtoonde vocaal in de buurt is. Bijvoorbeeld: **l**á**te**r, ré**ge**nen, be**vé**l, gé**ve**l.

Als je de sjwa geïsoleerd probeert uit te spreken krijg je een zacht uitgesproken 'u' als in 'bus' maar minder gekleurd. Remco Campert laat dit op originele wijze zien met het woord 'vurrukkulluk', waarin drie sjwa's voorkomen.

Woorden waar de sjwa in voorkomt lijken per definitie altijd meerlettergrepige woorden maar daar zijn een aantal belangrijke uitzonderingen op: **je**, **we**, **me**, **de**, **het** (als 't uitgesproken), **te**. Geen van deze woorden kan weergegeven worden door een afbeelding. Daarom heb ik als voorbeeldwoord bij 'sjwa' gekozen voor het woord 'ijs**je**'.

Toelichting bij de keuze

Bij de keuze van deze achttien woorden waren twee dingen belangrijk. In het woord moet de bedoelde vocaal een centrale plaats innemen. Verder moet er van het woord een afbeelding te maken zijn die eenduidig verwijst naar het bedoelde woord (met uitsluiting van synoniemen of de mogelijkheid dat er misschien een bepaald deel van het afgebeelde bedoeld wordt).

De gebruiker mag niet uit het oog verliezen dat de afbeeldingen naar *hoorbare klanken* verwijzen. Hoe ze geschreven worden, doet er niet toe. Zij hebben dus geen spellingfunctie zoals aap - noot - mies op de klassieke klankplaat of: ik - maan - roos in *Veilig leren lezen*. In dit deel van AAP staat 'spijker' dus ook voor de vocaal in 'trein'.

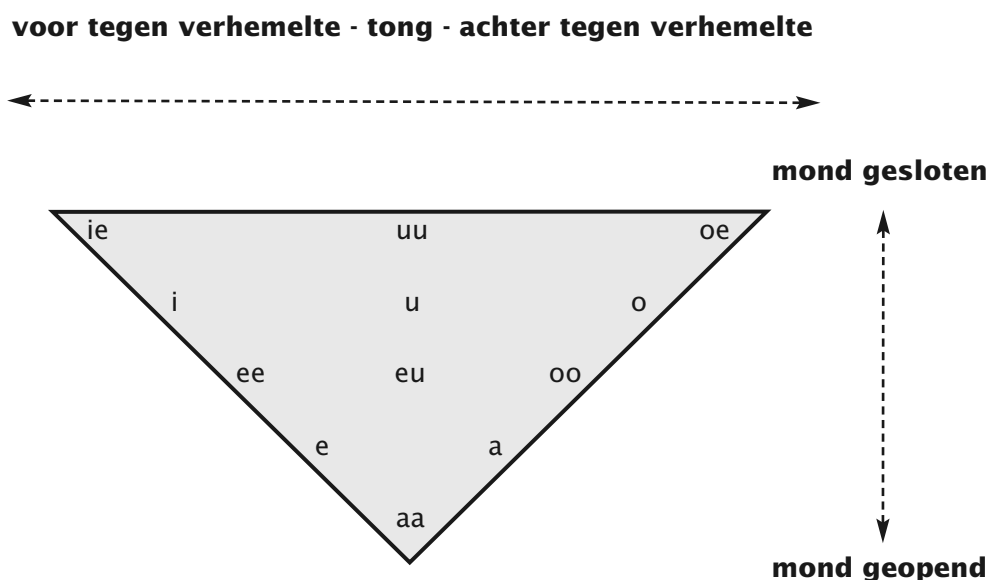
Soms valt de keuze op tweelettergrepige woorden (sleutel, spijker, beker). Een open lettergreep geeft de vocaal meer ruimte, wat de vorming van meer gerekte vocalen ten goede komt.

De achttien vocalen zijn twee aan twee over dertig lessen verdeeld (vetgedrukt als de vocaal voor het eerst aan bod komt).

les 1	ie-aa	les 11	ui-a	les 21	a-e
les 2	ie- oe	les 12	uu-e	les 22	ui-oo
les 3	ie- ou	les 13	u-o	les 23	o-aa
les 4	ei-aa	les 14	eu-ei	les 24	i- eer
les 5	ou-aa	les 15	oo-ee	les 25	u-a
les 6	aa-oe	les 16	a-oe	les 26	ou-o
les 7	ee-a	les 17	eu-oo	les 27	oor-ee
les 8	e-oo	les 18	oo-ei	les 28	o-oo
les 9	i-oe	les 19	uu-a	les 29	a-aa
les 10	o-ie	les 20	ui-i	les 30	schwa

Aan de keuze van de vocalen per les ligt de klinkerdriehoek ten grondslag. De vorming van klinkers is een resultante van de opening van de mond (van gesloten tot wijd open) en de plaats waar de tong het verhemelte raakt (van achteren tot voor).

De klinkerdriehoek

In de eerste lessen is gekozen voor combinaties van vocalen die goed van elkaar te onderscheiden zijn, dat wil zeggen vocalen die ver uit elkaar liggen in de klinkerdriehoek. Naarmate de lessen vorderen komen ook combinaties aan bod die moeilijker te onderscheiden zijn.

De au (ou), ij (ei) en ui komen niet in de klinkerdriehoek voor. Dit zijn zogenaamde tweeklanken (diftongen). Tweeklanken zijn eigenlijk vocalen die in elkaar overlopen. Je kunt tweeklanken dus ook niet rekken gedurende een aantal seconden zoals de andere klinkers. Let wel: de eu is geen tweeklank! Het begrip tweeklank slaat niet op de eigenschap dat een vocaal met twee tekens wordt geschreven.

AAP onderscheidt een aparte uitspraak van 'oo' en 'ee' onder invloed van een daarop volgende 'r' (met bijbehorende afbeeldingen 'veer' en 'toren').

Ook de 'eu' verandert onder invloed van een volgende 'r' (vergelijk 'sleutel' en 'euro'). Dit komt in deel 3 aan de orde.

Kern van elke les

Les 1 ie - aa

die, wie, haar, aan, zien, ha, haan, na, waar, ja, laat, tien, taal, zaal, zaad, wiel, wiet, hier, na, jaar

beginconsonanten **d, h, j, l, n, t, w, z**

eindconsonanten **l, n, r, t**

Opmerkingen

- Om het niet meteen heel ingewikkeld te maken wordt de 'lange' /a:/ niet meteen vergeleken met de korte klank /a/. Pas als /a:/ en /a/ een aantal malen zijn gepasseerd, komt de confrontatie (les 29).
- Wanneer meelezende cursisten vragen waarom de /a:/ in sommige woorden met één 'a' geschreven is, lopen zij vooruit op wat pas veel later aan de orde is. Wijs hen erop dat je in elk woord van de reeks hetzelfde hoort.
- Wanneer er 'meelezende' cursisten zijn, besteed dan aandacht aan -t. Op het moment dat zij aan het woordbeeld -d toe zijn, is het belangrijk hen erop wijzen dat elke eind-d uitgesproken wordt als -t.
- Besteed bij elke cursist aandacht aan de realisatie van de /r/. In het Arabisch staan de huig-r en de tong-r voor twee verschillende klanken. Logopedisch gezien is het beter om cursisten die over beide beschikken voor de tong-r te laten kiezen. Cursisten voor wie de /r/ een vreemde klank is (Chineessprekende cursisten), kunnen in de meeste gevallen het beste kiezen voor de huig-r omdat deze makkelijker te leren is dan de tong-r.
- Let op de realisatie van de /h/. In veel talen komt deze klank niet voor of neigt hij naar de /g/.

Les 2 ie - oe

boek, koek, boer, soep, biet, poes, hoef, hoes, viel, dief, mier, moet, riet, moer, toen, wie, koe, kier, toe, tien, zoek

beginconsonanten **b, d, h, j, k, l, m, n, r, s, t, v, w, z**

eindconsonanten **f, k, l, n, r, s, t**

Opmerkingen

- Arabischsprekenden zullen vaak de /b/ niet kunnen onderscheiden van de /p/. Laat deze cursisten horen en voelen wat het verschil is. Je kunt dit voelen door je duim en wijsvinger op de keel te leggen. Bij de /b/ is er trilling, bij de /p/ niet.

Les 3

ie - ou

stier, stout, fiets, fietsen, fout, goud, typ, gauw, friet, frieten, rauw, dief, kies, kiezen, kous, bouw, stout, wou, iets, vier, nou

beginconsonanten	b, d, f (fr) , g , h, j, k, l, m, n, p , r, s (sch, st), t, v, w, z
eindconsonanten	f, k, l, n, p , r, s (ts) t, w
suffix	-e(n)

Opmerkingen

- Cursisten die de /ou/ moeilijk vinden, kun je erop wijzen dat er in de uitspraak verloop zit. De /aa/ vloeit over in de /oe/.
- Wijs de cursisten erop dat veel Nederlanders de eind-n van het achtervoegsel -en niet uitspreken en dat dit te maken heeft met waar je vandaan komt en niet met slordigheid. In het noorden en het oosten wordt de eind-n wel uitgesproken. De cd is ingesproken door een ervaren logopediste die de eind-n soms wel maar meestal niet uitspreekt. Wijs er ook op dat de laatste consonant uit de voorlaatste lettergreep naar de eindlettergreep met -e(n) verspringt.
- De introductie van de -e(n) is de eerste kennismaking met de sjwa in de lessenreeks. De moeilijkheid zit hem niet in de articulatorische vorming, maar in de waarneming en de plaatsing. De sjwa is de klank die de onbeklemtoonde ruimten van méérlettergrepige woorden opvult. Als de cursist die lettergrepen veronachtzaamt, betekent dat dat hij ook het ritme van het Nederlands niet aanvoelt. Besteed daar tijdens de oefeningen 'luisteren naar lettergrepen' en 'expressief nazeggen' veel aandacht aan.

Les 4

ei - aa

schijf, schrijf, schrijven, schaal, schraal, breien, trein, treinen, draad, braden, draag, dragen, maag, klagen, stijf, raak, gaan, raam, rijm, wijd, rijp, pasen, bij, pijn, klein, kleine sta, ga, traan

beginconsonanten	b (br), d (dr), f (fr), g, h, j, k (kl), l, m, n, p, t (tr), r, s (sch, schr , st), v, w, z
eindconsonanten	f, g , k, l, m , n, p, r, s (ts), t, w
suffix	-e(n)

Opmerkingen

- Cursisten die de /ei/ moeilijk vinden, kun je erop wijzen dat er in de uitspraak verloop zit. De /e/ vloeit over in de /ie/.
- Cursisten die al veel moeite hebben met de cluster sch en voor wie schr echt teveel is (en bijvoorbeeld se-che-re zeggen), kun je erop wijzen dat de uitspraak van veel Nederlanders neigt naar 'sr' (srijven), wat natuurlijk veel eenvoudiger is.

Les 5

ou - aa

blauw, vrouw, blaar, raar, vraag, klauw, plaats, plagen, staan, slaan, draad, slagen, kaas, kaars, klauter, paars, aan, haast, stout, maat, bouw, cacao, automaat, trouw, zaag, braam

beginconsonanten	b (bl , br), d (dr), f (fr), g, h, j, k (kl), l, m, n, p (pl), t (tr), r, s (sch, schr, sl , st), v (vr), w, z
eindconsonanten	f, g, k, l, m, n, p, r (rs), s (ts), t (st), w
suffix	-e(n)

Les 6

aa - oe

groep, graag, vroeg, kroeg, snoep, spoed, snaar, kraal, schapen, gratis, sparen, paard, wagen, kaart, waar, zwaar, zwaan, groeten, kraan, laten, bloed, hoest, roest, sloeg

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr), f (fr), g (gr), h, j, k (kl, kr), l, m, n, p (pl), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, sp , st), v (vr), w, z (zw)
eindconsonanten	f, g, k, l, m, n, p, r, s (rs, ts), t (rt , st), w
suffix	-e(n)

Les 7

ee - a

vlees, vlag, eend, glas, vlam, kalm, bang, preek, dans, dag, dacht, hang, hangen, palm, wacht, meestal, spelen, hand, tand, tegen, nacht, acht, sneeuw, zweten, meterkast, hard, Nederlands

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr), f (fr), g (gl , gr), h, j, k (kl, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, sp, st), v (vl , vr), w, z (zw)
eindconsonanten	f, g (ng), k, l, m (lm), n, p, r, s (ns , rs, ts), t (cht, nt , rt, st), w
suffix	-e(n)

Opmerkingen

- De 'lange' /e:/ zal over het algemeen niet verward worden met de korte klank /e/, die in de volgende les aan bod komt. Grotere problemen leveren vaak /e:/, /i:/ en /i/ ten opzichte van elkaar op.
- Veel cursisten realiseren zich niet dat het Nederlands onderscheid maakt tussen een lange en een korte 'a'. Dit komt doordat veel talen hiervoor één foneem hanteren dat het meest lijkt op onze lange /a:/. In dat geval zal de docent aandacht moeten beteden aan de articulatoirische vorming van de klanken. Bij de /a/ zit de bolling van de tong verder naar achteren en is de mond meer gesloten. Het verschil zit hem niet (zoals de benaming kort-lang suggereert) in het kort en lang aanhouden van de klank. Uit laboratoriumervaringen van Vincent van Heuven blijkt echter weer wel dat luisteraars geneigd zijn om een /a/ waar te nemen als /a:/ naarmate die /a/ langer aangehouden wordt.
- Veel cursisten zullen grote moeite hebben met /ng/. Benadruk dat het één klank betreft

die anders klinkt dan /nk/. Nog meer moeite zullen deze cursisten hebben met de toevoeging van het achtervoegsel -e(n) aan woorden die eindigen op -ng (dingen, hangen). Door overheveling komt de /ng/ aan het begin van de slotlettergreep te staan (zie tweede opmerking les 3) wat heel lastig is voor de uitspraak van /ng/. De docent beslist hoeveel aandacht hij eraan wil besteden. In het kader van AAP gaat moet de cursist in elk geval notie hebben van /ng/ als aparte klank.

Les 8

e - oo

koop, **knoop**, geld, **fles**, melk, **elk**, denk, eng, tank, breng, **knel**, flat, belt, slecht, werd, helm, **knecht**, best, breng, oven, breng, school, geloof, cent, lengte, bestellen, klemtoon, broodmes

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr), f (fl , fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn , kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, sp, st), v (vl, vr), w, z (zw)
eindconsonanten	f, g (ng), k (lk , nk), l, m (lm), n, p, r, s (ns, rs, ts), t (cht, lt , nt, rt, st), w
suffix	-e(n)

Opmerkingen

- In deze les maakt de cursist kennis met de sjwa die 'spontaan' ontstaat door het verbinden van twee medeklinkers: heel duidelijk in -lk (melk wordt uitgesproken als mellek) maar ook in kn-. De cursist hoort dus een klank die hij in het kader van de klank-tekenkoppeling eigenlijk maar beter niet zou kunnen horen

Les 9

i - oe

stik, **strik**, in, ik, toe, fris, doen, hoesten, stoep, roer, wip, wip**pt**, roep, roep**pt**, stoep, **stroef**, **string**, licht, flitsen, schrik, binnen, knippen, klink, wild, dingen, dringen, vissoep

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, sp, st, str), v (vl, vr), w, z (zw)
eindconsonanten	f, g (ng), k (lk nk), l, m (lm), n, p, r (rs), s (ns, ts), t (cht, lt, nt, pt , rt, st), w
suffix	-e(n)

Opmerkingen

- De /i/ is voor veel cursisten een lastige klank die moeilijk los te maken is van /ie/ (en qua articulatie ook nog eens erg dicht bij de /ee/ ligt). Bij de /i/ ligt de tong wat verder naar achteren en is de mond iets wijder geopend. De 'stemborkaanpak' die op blz. 8-9 wordt aanbevolen, is heel geschikt om de /i/ te verbeteren. Bij elke cursist duikt er wel een woord op waarin de /i/ beduidend beter klinkt dan in andere woorden (zo gebruikt AAP het standaardwoord 'spin' dat makkelijker te realiseren is dan 'vis').
- Veel cursisten hebben de neiging om in de cluster 'pt' een verbindings-sjwa in te lassen waar Nederlanders dat niet doen. Je hoort dan 'pe-te'. Probeer dit te corrigeren want dit staat verstaanbaarheid in de weg!

Les 10

o - ie

slot, **zorg**, **pomp**, **borg**, hiel, **romp**, piep, donker, longen, iets, fiets, niets, word, zon, klok, vlot, hol, vol, wolk, dolk, strop, pop, klopt, sliepen, fietsslot

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, sp, st, str), v (vl, vr), w, z (zw)
eindconsonanten	f, g (ng, rg), k (lk nk), l, m (lm), n, p (mp), r (rs), s (ns, ts), t (cht, lt, nt, pt, rt, st), w
suffix	-e(n)

Opmerking

- In de uitspraak van de cluster 'rg' treedt opnieuw een verbindings-sjwa op, zorg wordt uitgesproken als: zoreg (zie eerste opmerking les 8).

Les 11

ui - a

uit, **spruit**, spuit, **hark**, vangen, **vals**, vast, plat, **wals**, **barst**, dans, vuist, **knarst**, vlak, fluit, **park**, pak, rang, ramp, lamp, damp, kam, thuis, fruit, ruit, dwars, buitenland, tuinman

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn,,sp, spr , st, str), v (vl, vr), w, z, zw
eindconsonanten	f, g (ng, rg, rk), k (lk nk), l, m (lm), n, p (mp), r (rs), s (ls , ns, rs, ts), t (cht, lt, nt, pt, rt, st, rst), w
suffix	-e(n)

Opmerkingen

- Cursisten die de /ui/ moeilijk vinden, kun je erop wijzen dat dit een tweeklank is, een uit twee klanken samengestelde klank. De /u:/ vloeit over in de /ie/.
- In de uitspraak van de cluster -rk treedt opnieuw een verbindings-sjwa op, hark wordt uitgesproken als harrek (zie eerste opmerking les 8).

Les 12

uu - e

berg, **werp**, structuur, **help**, met, **welp**, strekken, merk, **scherp**, kerk, stekker, u, uw, melk, lucifer, wegzetten, spuug, museum, kerst, bestuur, duw, luguber

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, sp, spr, st, str), v (vl, vr), w, z, zw
eindconsonanten	f, g (ng, rg), k (lk, nk, rk), l, m (lm), n, p (lp , mp, rp), r, s (ls, ns, rs, ts), t (cht, lt, nt, pt, rt, st, rst), w
suffix	-e(n)

Opmerkingen

- De uitspraak /u:/ is vaak lastig. Arabischsprekenden ervaren de getuited lippen in eerste instantie als gek of overdreven. Zorg ervoor dat ze over die gène heen stappen.
- In de uitpraak van clusters -rp en -lp treedt opnieuw een verbindings-sjwa op (zie eerste opmerking les 8).

Les 13 u - i

geduld, lukt, **gelukt**, bukt, **gebukt**, klinken, springen, schrik, schil, **geschild**, rust, tulp, wilt, **gewild**, gerust, zucht, gedrukt, strik, mislukt, **getikt**, slurf, hulp, dump, slurp, ingedrukt, inburgeringscursus, kus, kus, **gekust**

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, sp, spr, st, str), v (vl, vr), w, z, zw
eindconsonanten	f, g (ng, rg), k (lk, nk, rk), l, m (lm), n, p (lp, mp, rp), r (ns, rs), s (ls, ns, rs, ts), t (cht, lt, nt, pt, rt, st, rst), w
prefix	ge-
suffix	-e(n)

Opmerkingen

- De voor Nederlanders ogenschijnlijk zo eenvoudige /u/ levert voor veel (ook voor gevorderde) cursisten veel problemen op. De /u/ komt in het Turks en Arabisch als klank niet voor, waardoor het risico bestaat dat Turkse en Marokkaanse cursisten iets anders 'horen' wanneer een Nederlander de /u/ uitsprekt. Dit kan later bij de klank-tekenkoppeling tot grote verwarring leiden, te meer omdat de letter u in veel talen voor de klank /oe/ staat!
- Let erop dat ge- daadwerkelijk als afzonderlijke lettergreep wordt uitgesproken en dat de onbeklemtoonde sjwa niet als /e/ klinkt.

Les 14 eu - ei

kleuter, eind, peuter, leuk, leuker, gelijk, kijk, kijker, rijk, rijker, spreid, prijs, geprijsd, klein, kleiner, rijst, gereisd, dijk, deuk, breuk, beuk, vijver, vrij, wrijf, geheugen, zeuren, gezeur, gekleurd, milieu

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, sp, spr, st, str), v (vl, vr), w, z, zw
eindconsonanten	f, g (ng, rg), k (lk, nk, rk), l, m (lm), n, p (mp, rp), r, s (ls, ns, rs, ts), t (cht, lt, nt, pt, rt, st, rst), w
prefix	ge-
suffix	-en, -er

Opmerkingen

- In tegenstelling tot wat vaak gezegd wordt: de /eu/ is géén tweeklank (zie blz. 12).
- Let erop dat de onbeklemtoonde sjwa in -er niet als /e/ klinkt.
- Wijs erop dat de 'r' in -er daadwerkelijk uitgesproken moet worden (i.t.t. de 'n' in -en).

Les 15

oo - ee

belonen, beleefd, geleefd, geloven, beloven, boze, lenig, enig, geel, mooi, mooier, room, romig, voordeel, voordelig, voor, vorig, thee, eeuw, eeuwig, overbodig, rode, loper, gelopen, meegenomen

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, st), v (vl, vr), w, z (zw)
eindconsonanten	f, g (ng, rg), k (lk, nk, rk), l, m (lm), n, p (mp), r, s (ls, ns, rs, ts), t (cht, lt, nt, pt, rt, st), w
prefix	ge-, be-
suffix	-en, -er, -ig

Opmerkingen

- Let erop dat de onbeklemtoonde sjwa in be- niet als /e/ klinkt.
- Voor meelezende cursisten die afgaan op het woordbeeld: let erop dat de 'i' in -ig gewoon als sjwa en niet als /i/ wordt uitgesproken.

Les 16

a - oe

vermoeid, verband, goed, vergoed, genoeg, behang, bank, hand, handig, kroeg, gras, gegroeid, geboeid, grappig, prachtig, verdacht, vergeetachtig, bakken, bakker, gedoe, bedankt, spoedgeval, koekenpan, voetbalt

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, st), v (vl, vr), w, z (zw)
eindconsonanten	f, g (ng, rg), k (lk, nk, rk), l, m (lm), n, p (mp), r, s (ls, ns, rs, ts), t (cht, lt, nt, pt, rt, st), w
prefix	ge-, be-, ver-
suffix	-en, -er, -ig

Opmerking

- Ook het onbeklemtoonde voorvoegsel ver- wordt doorgaans met een sjwa uitgesproken. Ver- krijgt vaak iets meer klemtoon dan de voorvoegsels be- of ge-. Evenredig hiermee neigt de uitspraak naar naar /e/.

Les 17

eu - oo

leuning, woning, heus, doof, koning, gleuf, geloof, beloning, oven, gedeukt, verloofd, verdoving, hoog, verhoging, leugen, overbodig, dreun, euro, geheugen, kleuterschool, reukloos

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr, dw), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, st), v (vl, vr), w, z, zw
eindconsonanten	f, g (ng, rg) k (lk, nk, rk), l, m (lm), n, p (mp), r (ns, rs), s (ls, ns, rs, ts), t (cht, lt, nt, pt, rt, st), w
prefix	ge-, be-, ver-
suffix	-en, -er, -ig, -ing

Opmerking

- Veel cursisten zullen moeite hebben met -ing. Niet alleen vanwege de /ng/ (zie les 7) maar ook doordat dit achtervoegsel onbeklemtoond moet worden uitgesproken (die klemtoonkwesie maakt het ook voor Nederlandstaligen zo moeilijk om koningín uit te spreken).

Les 18

oo - ei

vogel, kogel, ei, eik, eikel, rijst, rooster, dweil, dweilen, bijt, beitel, bijbel, glijden, genoten, ijsverkoper, verhoogd, gedroogd, bedrogen, boven, konijn, mogelijkheid, strijkijzer, stomerij, vogelkooi

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr, dw), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, st), v (vl, vr), w, z, zw
eindconsonanten	f, g (ng, rg), k (lk, nk, rk), l, m (lm), n, p (mp), r (rs), s (ts), t (cht, lt, nt, pt, rt, st), w
prefix	ge-, be-, ver-
suffix	-en, -er, -el, -ig, -ing

Opmerking

- *Let erop dat de onbeklemtoonde sjwa in -el niet als /e/ klinkt.

Les 19

uu - a

makkelijk, natuurlijk, onmacht, dwang, verwacht, wacht, afschuwelijk, schat, structuur, straf, minuut, juni, studiedag, duwde, zure, kluwen, natuur, besturen, formulier, buurtcafé

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr, dw), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, st), v (vl, vr), w, z, zw
eindconsonanten	f, g (ng, rg), k (lk, nk, rk), l, m (lm), n, p (mp), r (rs), s (ls, ns, rs, ts), t (cht, lt, nt, pt, rt, st), w
prefix	ge-, be-, ver-, on-
suffix	-en, -er, -el, -ig, -ing, -lijk

Opmerking

- Voor meelezende cursisten die steun zoeken bij het woordbeeld: de 'ij' in -lijk wordt niet als /ei/ maar als sjwa uitgesproken.

Les 20

ui - i

zin, **on**zin, **on**kruid, **on**der, uit, **on**deruit, **ni**ks, wrikken, mis, **mi**x, dwingen, duik, duik**er**, zuiv**er**, misselijk, uiterlijk, ruit**er**, schip, schip**per**, knip**pen**, prik**ken**, prui**k**, duideli**j**k, **on**duidelijk, uitblik**er**

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr, dw), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, st), v (vl, vr), w, z, zw
eindconsonanten	f, g (ng, rg), k (lk, nk, rk), l, m (lm), n (ns), p (mp), r, s (ks , ls, ns, rs, ts), t (cht, lt, nt, pt, rt, st), w
prefix	ge-, be-, ver-, on -
suffix	-el, -en, -er, -ig, -ing, -lijk

Opmerking

- Spreek wr- hetzelfde uit als vr-.

Les 21

a - e

schat, hel**ft**, drempel, hak**t**, plak**t**, echt, hel**pt**, bla**ft**, lek, lek**t**, stapt, strand, hand, kam, geka**md**, hem**d**, vangen, vervangen, makkelijk, gemakkelijk, ongemakkelijk, stam, brand, berg, advertentie, antenne

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr, dw), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, st), v (vl, vr), w, z, zw
eindconsonanten	f, g (ng, rg), k (lk, nk, rk), l, m (lm), n, p (mp), r, s (ks, ls, ns, rs, ts), t (gt, ft , lft , kt , lt, mt , nt, pt, rt, st), w
prefix	ge-, be-, ver-, on-
suffix	-el, -en, -er, -ig, -ing, -lijk

Opmerkingen

- In de uitspraak van de cluster -lpt en -lft treedt opnieuw een verbindings-sjwa op, helpt wordt uitgesproken als hellept; helpt als helleft. Zie hierover les 8.
- De 'd' in -md uitspreken als 't'.
- In de uitspraak van -mt is vaak een lichte /p/ te horen als verbinding.

Les 22 ui - oo

mode, gooide, gooit, kruid, kruiden, rode, rood, lood, loden, dood, doden, huid, huiden, luid, luiden, schotel, ruit, onnodig, struik, postbode, schuin, fluit, luisteren, stoot, fluistertoon, uitgesproken, kuil

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr, dw), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, st), v (vl, vr), w, z, zw
eindconsonanten	f, g (ng, rg), k (lk, nk, rk), l, m (lm), n, p (mp), r, s (ks, ls, ns, rs, ts), t (gt, ft, lft, kt, lt, mt, nt, pt, rt, st), w
prefix	ge-, be-, ver-, on-
suffix	-de(n), -el, -en, -er, -ig, -ing, -lijk

Opmerking

- De -de is een zeer belangrijk achtervoegsel. Let erop dat hij als lettergreep wordt uitgesproken en dat de sjwa niet als /e/ wordt uitgesproken. Voor de uitspraak van de eind -n zie tweede opmerking van les 3.

Les 23 o - aa

maakte, maak, maakt, gokte, gok, gokt, dokter, voller, schrok, onsmakelijk, smaakte, vergadering, ongevaarlijk, gevaarlijke, bocht, kraakte, gekraakt, dwalen, onaardig, tranen, volmaken, volstaan

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr, dw), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, st), v (vl, vr), w, z, zw
eindconsonanten	f, g (ng, rg), k (lk, nk, rk), l, m (lm), n, p (mp), r, s (ks, ls, ns, rs, ts), t (gt, ft, lft, kt, lt, mt, nt, pt, rt, st), w
prefix	ge-, be-, ver-, on-
suffix	-de, -el, -en, -er, -ig, -ing, -lijk -te(n)

Opmerking

- De -te is een zeer belangrijk achtervoegsel en mogelijk nog lastiger dan -de. Let erop dat de 't' losgemaakt wordt van de voorafgaande lettergreep en overgeheveld naar de nieuwe (zie tweede opmerking les 3). Het achtervoegsel moet met een sjwa worden uitgesproken.

Les 24 i - eer

sch**er**en, regering, schrik, kist, grimmig, s**feer**, bericht, kippen**ver**en, geïnspire**er**d, winter**we**er, bew**er**en, bew**er**ing, inspect**er**en, ingesme**er**d, gisteren, **e**ergisteren, investe**er**t

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr, dw), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, st), v (vl, vr), w (wr), z
eindconsonanten	f, g (ng, rg), k (lk, nk, rk), l, m (lm), n, p (mp), r, s (ks, ls, ns, rs, ts), t (gt, ft, lft, kt, lt, mt, nt, pt, rt, st), w
prefix	ge-, be-, ver-, on-
suffix	-de, -el, -en, -er, -ig, -ing, -lijk, -te

Opmerking

- De /ee/ wordt door een aansluitende 'r' dermate gekleurd dat deze /ee/ als een aparte klank beschouwd kan worden met de kenmerken van /i/.

Les 25 u - a

stuk**je**, hun, kun**st**, kust, dan**st**, bus, bus**je**, schat, schat**je**, rustig, stuk, stad, stad**je**, lus**je**, slank, slungel, burger, buk**te**, druk**te**, lukt, gelukt, bushalte, afgedrukt, pluk**ken**, afvalpunt

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr, dw), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, st), v (vl, vr), w (wr), z
eindconsonanten	f, g (ng, rg), k (lk, nk, rk), l, m (lm), n, p (mp), r, s (ks, ls, ns, rs, ts), t (gt, ft, lft, kt, lt, mt, nt, pt, rt, st, nst), w
prefix	ge-, be-, ver-, on-
suffix	-de, -el, -en, -er, -ig, -ing, -je , -lijk, -te

Les 26 ou - o

schok**ken**, rok, rok**ken**, rok**je**, rok**jes**, touw, trouw, drop, drop**je**, drop**jes**, strop, brok**je**, rouw, berouwvol, trotse, hout, zolder, opgehouden, volhouden, volbouwen, volgebouwd

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr, dw), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, st), v (vl, vr), w (wr), z
eindconsonanten	f, g (ng, rg), k (lk, nk, rk), l, m (lm), n (ns), p (mp), r (rs), s (ts), t (gt, ft, lft, kt, lt, mt, nt, pt, rt, st, nst), w
prefix	ge-, be-, ver-, on-
suffix	-de, -el, -en, -er, -ig, -ing, -je, -jes , -lijk, -te

Les 27

ee - oor

gesch**o**ren, vrees, feest, feestje, **poort**, **poort**je, scheef, scheve, leef, leven, **to**ren, **voor**deel, **voor**bij, **voor**beeld, ver**lo**ren, geb**o**ren, **bo**ord, geb**o**ord, **ko**ord, **ho**or, **ho**ren, beh**o**orlijk, beh**o**orlijke, geh**o**ord, **ko**orts

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr, dw), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, st), v (vl, vr), w (wr), z
eindconsonanten	f, g (ng, rg), k (lk, nk, rk), l, m (lm), n, p (mp), r, s (ks, ls, ns, rs, ts), t (gt, ft, lft, kt, lt, mt, nt, pt, rt, st, nst), w
prefix	ge-, be-, ver-, on-
suffix	-de, -el, -en, -er, -ig, -ing, -je, -jes, -lijk, -te

Opmerking

- De /oo/ wordt door een aansluitende 'r' dermate gekleurd dat deze /oo/ als een aparte klank beschouwd kan worden met de kenmerken van /o/.

Les 28

o - oo

vol**g**, vol**g**en, vol**g**de, gevol**g**d, vloog, vlogen, bos, boos, tolk, toon, ondertoon, broodtrommel, droogtrommel, rommel, bord, word, rollen, opgerold, gestolen, overvol, overgekookt, polis, poliskosten, vermogen

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr, dw), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, sp, st), v (vl, vr), w (wr), z
eindconsonanten	f, g (lg , ng, rg), k (lk, nk, rk), l, m (lm), n, p (mp), r, s (ks, ls, ns, rs, ts), t (gt, ft, lft, -lgt , kt, lt, mt, nt, pt, lpt, rt, st, nst), w
prefix	ge-, be-, ver-, on-
suffix	-de, -el, -en, -er, -ig, -ing, -je, -jes, -lijk, -te

Opmerkingen

- Een moeilijk onderscheid is voor het laatst bewaard: de /o/ tegenover de /oo/. Het onderscheid is niet zo groot. Bij de /oo/ is de mond wat verder geopend en ligt de bolling van de tong iets minder ver naar achteren.
- In de uitpraak van clusters -lg en -lgt treedt een verbindings-sjwa op (zie eerste opmerking les 8).

Les 29

a - aa

half, twaalf, staf, **straf**, straffen, bestraffen, blaffen, draven, dwalen, verdwalen, bad, baden, sprak, spraken, tak, takken, **hangt**, **vangt**, taak, taken, verpakking, verrassing

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr, dw), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, st, str), v (vl, vr), w (wr), z
eindconsonanten	f (lf), g (lg, ng, rg), k (lk, nk, rk), l, m (lm), n, p (mp), r, s (ks, ls, ns, rs, ts), t (gt, ft, lft, ngt , kt, lt, mt, nt, pt, lpt, rt, st, nst), w
prefix	ge-, be-, ver-, on-
suffix	-de, -eer, -el, -en, -er, -ig, -ing, -je, -jes, -lijk, -te

Opmerkingen

- Dit is misschien wel het moeilijkste onderscheid en daarom is het voor het laatst bewaard: de /a/ tegenover de /aa/. Qua articulatie is het onderscheid redelijk groot maar de moeilijkheid zit hem in de waarneming, het feit dat cursisten in hun moedertaal gewend zijn aan allerlei a-vormen die tussen onze lange en korte vorm in liggen (zie tweede opmerking les 7).
- Let erop dat de cluster str- aaneengesloten zonder verbindings-sjwa wordt uitgesproken.
- De cluster -lf heeft juist weer wel een verbindings-sjwa (zie eerste opmerking les 8).
- De cluster -ngt zal waarschijnlijk uitgebreider geoefend moeten worden (zie les 7). In het kader van AAP gaat het erom dat de cursist weet dat -ng met een 't' kan worden uitgebreid.

Les 30

u - sjwa

vluchten, gevluchte, **ontvluchten**, **ontdekken**, onmogelijk, burgerlijke, **ge vulde**, spulletjes, durven, **gedurfde**, knutselen, **verenigde**, huppelen, **beschadigen**, regering, **regeren** verplichting, **verplichten**, **verplichtingen**

beginconsonanten	b (bl, br), d (dr, dw), f (fl, fr), g (gl, gr), h, j, k (kl, kn, kr), l, m, n, p (pl, pr), t (tr), r, s (sch, schr, sl, sn, st, str), v (vl, vr), w (wr), z
eindconsonanten	f (lf), g (lg, ng, rg), k (lk, nk, rk), l, m (lm), n, p (mp), r, s (ks, ls, ns, rs, ts), t (gt, ft, lft, ngt , kt, lt, mt, nt, pt, lpt, rt, st, nst), w
prefix	ge-, be-, ver-, on-, ont-
suffix	-de, -eer, -el, -en, -er, -ig, -ing, -je, -jes, -lijk, -te

Opmerkingen

- Zoals reeds opgemerkt is het moeilijk om de cursist duidelijk te maken wat de sjwa precies inhoudt (zie blz. 12 en derde opmerking les 3). Qua vorming met de lippen en tong komt hij overeen met de 'u' maar het grote verschil wordt gemaakt door het ontbreken van klemtoon. Neem als docent opnieuw de tijd om de cursisten duidelijk te maken wat ze moeten horen en waar ze op moeten letten bij de uitspraak. Beperk de uitleg niet tot afzonderlijke woorden. Gebruik zoveel mogelijk voorbeelden uit de voorafgaande lessen 'luisteren naar lettergrepen' en 'expressief nazeggen'.
- Maak duidelijk dat er verschil is tussen on- en ont-.

Totaaloverzicht bij deel 1

beginconsonanten(clusters) met verwijzing naar les van introductie

b (2)	bl (5)	br (4)			
d (1)	dr (4)	dw (18)			
f (3)	fl (8)	fr (3)			
g (3)	gl (7)	gr (6)			
h (1)					
j (1)					
k (2)	kl (5)	kn (8)	kr (6)		
l (1)					
m (3)					
n (1)					
p	pl (5)	pr (5)			
r (2)					
s (2)	sch (4)	schr (4)	sl (5)	sn (6)	sp (6)
sprl (11)	st (3)	str (9)			
t (1)	tr (4)				
v (2)	vl (7)	vr (5)			
w (1)					
z (1)	zw (6)				

eindconsonanten(clusters) met verwijzing naar les van introductie

f (2)	lf (29)	rf (13)					
g (4)	lg (28)	ng (7)	rg (10)				
k (2)	lk (8)	nk (8)	rk (11)				
l (1)							
m (4)	lm (7)						
n (1)	rn						
p (2)	lp (12)	mp (10)	rp (12)				
r (1)							
s (2)	ks (20)	ls (11)	ns (7)	rs (5)	ts (3)		
t (1)	ft (21)	lft (21)	gt (7)	lgt (28)	ngt (28)	rgt (28)	kt (21)
lt (8)	mt (21)	nt (7)	ngt (29)	pt (9)	lpt (21)	rt (6)	st (5)
nst (25)	rst (11)						
w (3)							

prefixen met verwijzing naar les van introductie prefixen

ge- (13), be- (15), ver- (16) on- (20) ont- (30)

suffixen met verwijzing naar les van introductie

-e(n) (3), -er (14) -ig (15), -ing (17), -lijk (19), -de (21), -te (22), -eer (24), -je (25) -jes (26)

Stap 2 Schrijven

Een alfabetiseringscursist die toe is aan de klank-tekenkoppeling mag zich bij het zien van een letter niet steeds afvragen: 'welke letter was dat ook alweer?' AAP bevat een traject waarin de letters zelf centraal staan: beginnende geletterdheid. Het omvat een ruim assortiment aan oefeningen met als inzet herkenning van lettertekens en kennismaking met schrijven.

Hoewel de meeste cursisten later waarschijnlijk relatief weinig (met de hand) zullen schrijven, besteedt AAP aandacht aan een methodische ontwikkeling van het handschrift. Maar al te vaak zie je dat schrijven voor cursisten tot ver in de alfabetiseringsfase vooral synoniem is aan het onder controle houden van de pen en dat zij vergeten wát zij schrijven. Veel cursisten blijken echter ook over veel kopieerlust te beschikken ondanks de moeite die dit hen vaak kost. Het zou zonde zijn om deze motivatie niet te gebruiken voor de fijne motoriek en de inprenting van letterbeelden in de voorbereidende fase. Maar als het echte alfabetiseren begint, mag het niet te zwaar meer wegen en moet het accent op lezen liggen.

In de praktijk van het alfabetiseringsonderwijs worden lettervormen vaak niet belangrijk gevonden. Hoofdletters en kleine letters worden willekeurig door elkaar gebruikt. Er wordt nauwelijks op gewezen dat er aparte schrijffletters bestaan. In dit tweede deel van AAP is die aandacht er wél.

Door deel 2 loopt ook een traject om de handschriftontwikkeling systematisch aan te pakken. Cursisten wordt geleerd dat elke letter voortkomt uit een beweging van de hand die consequent en logisch moet zijn. Het referentiekader is een lettertype dat door Mary van den Brandt speciaal voor de alfabetisering is ontwikkeld. Wie met deze 'lopende' blokletters werkt, merkt al snel dat er een opvallende systematiek zit in de onderdeeljes waaruit de letters zijn opgebouwd.

In dit kader is het volgende uitstapje wellicht interessant. Onder de auteursnaam Ben Engelhart verschijnen met regelmaat originele publicaties over handschriften en calligrafie. Deze Ben Engelhart is een van de zes synoniemen van de wis- en natuurkundige Hans van Wijk, het meest bekend onder zijn alterego Bruno Ernst en in 2008 winnaar van de NWO Eureka-prijs. In het *Tijdschrift voor natuur- en wiskunde* van september 2000 zegt hij:

'Op het gebied van handschrift heb ik een systeem ontworpen om de verschillende bewegingen zo ver uit te splitsen, dat ik met tien tekentjes, door die gewoon achter elkaar te benoemen, een heel handschrift kan reconstrueren. Ik heb het nooit gepubliceerd, maar dat is wel de systematiek die vanuit handschriften in een soort wiskundige bewerking af te lezen is. En dat is best wel leuk, dat je dus met bepaalde streepjes en puntjes gewoon kunt zeggen, of het een m is of andere letter.'

Ben Engelhart heeft deze zienswijze toch uitgewerkt in het boekje *Schroft* (Groningen 1970). Hieraan heb ik het idee ontleend om voor AAP-gebruikers basistekens te ontleen aan de natuurlijke vormen van bloemblaadjes, tanden, vinnen of 'technische vormen' als parapluhandvatten en lampen van een startbaan. Een cursist die deel 2 doorwerkt krijgt zo een rondleiding langs deze basisbewegingen. Vervolgens worden deze bewegingen uitgebreid tot lettertekens. Belangrijk daarbij is dat de docent in de gaten houdt of de cursist alle schrijffletters realiseert zoals ze bedoeld zijn. Bij de 'd' bijvoorbeeld eerst de ronding en dan de stok, bij de 'b' precies andersom. Elke letter moet uiteindelijk een beweging worden die zo ingeslepen is dat de cursist niet meer bij het schrijven nadenkt en de motoriek geen inspanning vereist.

De oefeningen afzonderlijk

Plaat 1 (p. 130)

De plaat toont de aankomsthal van een vliegveld. Op de koffers van elke passagier staat een letter afgebeeld. Passagiers met een klinker op hun koffer worden naar links, passagiers met een medeklinker op hun koffer worden naar rechts verwezen. Attendeer de cursisten op ouders met kinderen. De koffertjes van de kinderen dragen namelijk de kleine letter die overeen komt met de hoofdletter op de koffer van hun ouders. Dit is alleen gedaan wanneer ze echt verschillen. Dus wel bij 'E' en 'e', maar niet bij 'S' en 's'.

Met behulp van de plaat kun je zonder gebruik van ingewikkelde termen alvast kenmerken van letters tonen die in de alfabetiseringsfase belangrijk worden.

- links staat een veel kleiner groepje dan rechts (oftewel: klinkers vormen een klein selectief groepje ten opzichte van de medeklinkers).
 - welke kleine letter hoort bij een bepaalde grote letter?
 - q, x en y zijn 'vreemde vogels' die eigenlijk een beetje verdwaald zijn in het Nederlands.
- De plaat kan ook als naslagwerk dienen om deze eigenschappen later nog eens te bekijken.

In de plaat zijn nog veel meer details verwerkt die uitnodigen tot een gesprek. Natuurlijk hoeft het niet steeds over letters te gaan. Laat cursisten ook vertellen over hun eigen ervaringen op vliegvelden. Wat weten zij over vliegtuigen, veiligheidsbeambten, koffers, bagagekarretjes, verkeerstorens, mededelingenborden enzovoort? Wat lezen zij af aan kleding en de lichaamskenmerken van de mensen op de plaat?

Oefening 1

Zet een streepje onder de klinker

De cursist moet van telkens vier letters de klinker onderstrepen. Het is vooral niet de bedoeling dat de docent een verhandeling houdt over klinkers en medeklinkers. Om deze oefening te maken hoeft de cursist alleen maar goed naar de plaat te kijken. Aan weerszijden van de af-scheiding bevinden zich de klinkers en de medeklinkers. De cursist moet de vier letters uit de oefening met het groepje links op de plaat vergelijken. Zo groeit het besef dat er met dat kleine groepje letters iets bijzonders aan de hand is. Benoem het als de 'belangrijkste letters'.

Oefening 2

Tekeningen aanvullen

In het basisonderwijs wordt dit soort oefeningen gebruikt bij het beginnende schrijfonderwijs. De grondvormen van letters komen soms voor in (getekende) voorwerpen. Ook volwassen alfabetiseringscursisten kunnen er hun voordeel mee doen.

- Het verschil tussen tekenen en schrijven ervaren. Voor een tekenaar is elke lijn die hij tekent uniek. De gedachten leiden de hand zó dat die lijn ontstaat. Een schrijver echter denkt niet na over de vormen van zijn letters. Die zitten voorgeprogrammeerd in zijn hand. Als hij een bepaalde letter nodig heeft, maakt de hand uit zichzelf een ingeslepen beweging.
- Ervaren dat je basisschrijfbeweging een vaste richting moet hebben. Je kunt schuin of rechtop schrijven.
- Ontdekken dat je letters berusten op vaste 'bouwstenen' (zie hierboven het citaat van Ben Engelhart).
- Ervaren dat het Latijnse schrift van links naar rechts tot stand komt.

Belangrijk is dat de docent goed in de gaten houdt wat de cursist doet. Stokken van boven naar beneden; de linkerbloembladen 'linksom', de rechterbloembladen 'rechtsom', de beweging in één keer realiseren (dus geen stok maken door het potlood een aantal keren over dezelfde lijn heen en weer te bewegen).

De meeste cursisten zullen heel snel klaar zijn met het aanvullen van de tekeningen. Wan-

neer er behoefte is aan meer, kan met kopieën verder gewerkt worden (verkleind gekopieerd maakt het nog iets moeilijker). Je kunt daarvoor meerdere tekeningen op één blad plakken.

Oefening 2

Balken met letters

Dan begint het schrijven van echte letters. Het lettertype van Mary van den Brandt wordt ondersteund door drie lijnen. Wijs de cursisten erop dat de onderste twee lijnen de basis zijn van alle kleine letters. Bij hoofdletters 'verdubbelt' de grootte van de letter en zijn de bovenste en de onderste lijn de basis. De oefeningen waarbij hoofdletters en kleine letters worden afgewisseld zijn bedoeld om dit in te slijpen. Extra lastig zijn Pp, Gg en Jj. Blijf erop hameren dat de plaatsing tussen de steunlijnen moet kloppen.

Je kunt je een letter voor de geest halen door hem in gedachten te schrijven. Dat kan de cursist helpen om letters met een grote gelijkenis van elkaar te onderscheiden. Daarom is een vaste motoriek belangrijk. De 'd' bijvoorbeeld begint met de boog en eindigt met de stok. De 'b' maak je andersom. Je begint met de stok en eindigt met de boog. Bij vrijwel alle letters geldt het uitgangspunt dat je eerst de linkerkant van een letter maakt en daarna de rechterkant. Voor linkshandige cursisten en cursisten met een Arabische achtergrond kan dat heel lastig zijn.

Het schoolbord is een uitstekend hulpmiddel om een letter voor te doen. Laat ook de cursisten naar voren komen. De meesten vinden bordschrijven leuk. Bovendien gebruiken zij dan weer eens een andere motoriek. De bewegingen komen uit de arm in plaats van uit de hand.

De eerste oefening is de rechte verticale lijn, de 'stok' die de basis is van veel letters. Let erop dat de cursist van boven naar beneden en van links naar rechts werkt.

De tweede oefening bestaat uit kleine horizontale streepjes. Deze heb je nodig voor de T, F en E. Ze zijn vooral lastig omdat hun richting niet overeen komt met de richting van de basisbeweging.

Oefening 3

Dit zijn de letters die uitsluitend uit stokken en streepjes bestaan. Let erop dat de cursist voor zichzelf geen lopende band productiewijze ontwikkelt (bijvoorbeeld een rij opzetten van l l l l l l en die vervolgens verbinden tot HHH).

Oefening 4

Deze oefening maakt nog eens duidelijk dat de romp van alle kleine letters tussen de onderste twee lijnen hoort en dat de afstand tussen de bovenste en onderste lijn de hoogte van hoofdletters is. Hier staan hoofdletters en kleine letters nog op aparte balken. Verderop komen nog veel oefeningen waarin hoofdletters en kleine letters worden afgewisseld.

Oefening 5 + 6

De bloemblaadjes die aangevuld moeten worden vormen de grondbeweging van de c. In de bijbehorende oefening wordt ook gevraagd om een aantal keer een gespiegelde c te schrijven. Hoewel dit geen letter is, is de beweging belangrijk voor de b en p. Hierop borduurt oefening 6 voort.

Oefening 7

Dit is een oriëntatie-oefening van hoofdletters en kleine letters tussen de drie lijnen.

Oefening 8 + 9 + 10

De gebogen stok, hier afgebeeld als parapluhandvat kun je beschouwen als zo'n vast basis-onderdeel van meerdere letters waar Ben Engelhart het over heeft. De vorm schept verwantschap tussen 'f' en 't'.

Oefening 11

Let erop dat de cursisten elk rondje boven beginnen en afwerken tegen de wijzers van de klok in.

Oefening 12

Opnieuw een oefening hoe hoofdletters en kleine letters zich ten opzichte van elkaar en de drie steunlijnen verhouden.

Oefening 13 + 14 + 15

Ben Engelhart noemt de boog met de opening naar boven (u) een 'arcade' en de boog met de opening naar beneden (n) een 'guirlande'. Zij vormen de belangrijke basisbewegingen van het lopende handschrift. De baleinen van de walvis geven gelegenheid om hiermee te experimenteren, maar uiteindelijk gaat het in de oefening om losse letters. Ook hier weer oriëntatie-oefeningen voor hoofdletters en kleine letters.

Oefening 16 + 17

De 'speerpuntvorm' komt in meerdere letters voor, zowel met de punt omhoog als naar beneden. De tanden en schubben van de krokodil zijn geschikt om hiermee te oefenen. Onder het plaatje komen de losse letters. Rechts weer oriëntatie-oefeningen voor hoofdletters en kleine letters, inclusief 'het dak' van de A.

Oefening 18

Deze oefening is een mix van de elementen uit oefening 13-17.

Oefening 19

Omdat de gebogen stok naar beneden in veel letters voorkomt, is er een aparte tekening van kapstokhaken (de vorm verschilt niet wezenlijk van het parapluhandvat).

Oefening 20 + 21 + 22 + 23 + 24 + 25

Nu volgt een afwisseling van verschillende basisbewegingen in uiteenlopende richtingen georiënteerd. Dan resteren er nog letters (s, e, r) die wat verder van de behandelde basisvormen af staan.

Oefening 26 en 27

Letters met hun spiegelbeeld

Twee oefeningen ter afwisseling. De eerste oefening bevat alle asymmetrische hoofdletters met hun spiegelbeeld. De tweede bevat alle asymmetrische kleine letters met hun spiegelbeeld. De cursisten proberen eerst uit hun hoofd te zeggen wat de goede letter en wat de gespiegelde letter is. Daarnaast kan de cursist lijstjes met letters raadplegen of een tekst in een groot letterformaat.

Een vervolgoefening kan zijn om uit te zoeken welke letters in de oefening ontbreken (de symmetrische letters) of: schrijf de goede letters nog een keer over.

Je kunt de oefening ook inleiden met een echt spiegeltje. Laat de cursisten zien dat een spiegel iets gekks doet met letters (en getallen)! Je kunt het spiegeltje vóór een blad met letters houden of met de rand op een opengeslagen bladzijde zetten (waarbij hetzelfde effect ontstaat als in de oefening).

Oefening 28 + 29

Kijken naar de eerste letter van een woord en luisteren

Deze oefening is de eerste kennismaking met het fonetisch principe. De cursist luistert naar de cd en kijkt naar de bladzijde. Het gaat erom dat hij de volgende correlatie ontdekt: waar je vier keer achter elkaar dezelfde beginklank hoort, zie je ook vier keer hetzelfde beginteken. Deze oefening is ook een manier om eens niet de aandacht op klinkers maar ook op

medeklinkers te vestigen.

De docent kan de oefenvorm gemakkelijk uitbreiden. Je kunt de cursisten vragen om de rijtjes uit te breiden met woorden uit hun eigen vocabulaire.

Oefening 30 + 31

Kijken naar de laatste letter van een woord en luisteren

Door de aandacht ook op het einde van het woord te vestigen krijgt het fonetisch principe nog een andere dimensie: bewustmaking van de volgorde in klank en schrift. Het tijdsverloop in de klanken die je hoort, uit zich in het geschreven woord van links naar rechts.

Ook deze woorden kunnen door docent en cursist aangevuld worden met eigen voorbeelden.

Oefening 32 + 33

Kijken naar het middengedeelte van een woord en luisteren

Hetzelfde idee als bij E en F. Nu gaat het om het middenstuk van eenlettergrepige woorden.

De cursist maakt in deze oefening ook kennis met het verschijnsel dat vocalen in het Nederlands vaak door twee tekens worden weergegeven. Het is handig om in verband hiermee plaat 4 op p. 173 alvast te raadplegen.

Plaat 2 (p. 164)

Ook in deze plaat, de vertrekhal van een vliegveld, zijn allerlei details verwerkt die uitnodigen tot een gesprek. Vliegvelden zijn voor veel cursisten plekken van herinneringen, veranderingen, emoties, rituelen en verhalen. Laat de cursisten de platen op zich inwerken en vertellen!

Op een vliegveld ben je erg afhankelijk van informatie op borden. De plaat bevat een selectie van zulke borden.

Werk niet een voor een die borden af maar maak ze onderdeel van een gesprek. Begin bijvoorbeeld dat niemand 'thuis' is op een vliegveld. Om in de lucht te komen of om iemand weg te brengen of op te halen moet je handelingen verrichten. Je moet je oriënteren en daar heb je aanwijzingen voor nodig. Vraag de cursisten hoe zij te werk gaan als ze op een vliegveld zijn. Hun ervaringen zullen vaak vanzelf naar de borden leiden.

Sommige cursisten zullen het ook leuk vinden om algemene kennis over luchtvaart ter sprake te brengen. Daar komen zeker ook verwijzingen uit naar de borden.

Betrek in de bespreking ook de kleuren van de borden en voorwerpen. Het is niet echt de bedoeling om de aanduidingen op de borden 'spellend' te lijf te gaan. Daar is stap 2 niet voor.

Oefening 34

Alfabet in schrijffletters

Hier worden de schrijffletters in alfabetische volgorde gepresenteerd. Ditmaal in schrijffletters, ter afwisseling van drukletters (op p. 171 komt het alfabet in schrijffletters). Probeer een gesprek op gang te brengen: over verschillen tussen hoofdletters en kleine letters en over het alfabet. Stimuleer de cursisten, iedereen weet inmiddels wel iets over letters.

Hou de les beperkt tot het fenomeen alfabet: de 26 tekens met een eigen naam waar je ook een lidwoord voor kunt zetten: de A (uitgesproken als: Aá), een W (uitgesproken als Wé). Laat pogingen om letters 'fonetisch' uit te spreken achterwege tot deel 3. Stel het verschijnsel volgorde centraal. Neem als eerste voorbeeld de klassenlijst en vertel over andere toepassingen in het dagelijks verkeer. Bijvoorbeeld de kaartjesautomaat op het station, de straatnamenregister op de achterkant van een plattegrond, de Gouden Gids, de sms-functie van de toetsen op een mobiele telefoon.

Deze les kan ook uitgebreid worden naar drukletters. Een idee voor een opdracht is: Laat de cursist uit krantenkoppen losse letters knippen (de Telegraaf heeft de grootste!) en plak ze in alfabetische volgorde op een stuk papier. Je kunt de opdracht moeilijker maken door te vragen om hoofd- en kleine letters te scheiden en er twee rijen onder elkaar van te maken.

Zijn de cursisten teleurgesteld als ze de gaten bij X, Q en Y moeilijk opgevuld krijgen? Maak er meteen een leermoment van: dit zijn de letters die je in de Nederlandse taal weinig tegenkomt.

Oefening 35 + 36

Welke woorden zijn hetzelfde?

De cursist leert dat er verschillende lettertypen bestaan. En verder leert hij dat er in drukletters verschillende lettertypen voorkomen. Vervolgens is het de bedoeling dat de cursist de woorden overschrijft in schrijffletters. Het overzicht staat op p. 165.

Plaat 3 + oefening 37

Zoek de verschillen tussen de bladzijden 146 en 151

Deze oefening doet een beroep op cursisten of zij merknamen en overbekende aanduidingen uit de publieke ruimte spontaan herkennen. De afbeelding van plaat 3 is identiek aan plaat 2. De aanduidingen op de borden zijn echter door andere vervangen. Vergelijk de platen met elkaar en praat erover. Welke namen van hotels kennen de cursisten? Welke luchtvaartmaatschappijen, welke vliegtuigbouwers? Enzovoort. Een hint is dat de verschillende woorden op hetzelfde bordje een vergelijkbare inhoud hebben. De oefening vraagt of de cursist de bordjes op dezelfde plek met elkaar vergelijkt en de twee woorden daarop naast elkaar opschrijft (let op consequent gebruik van schrijffletters!). De oefening kan ook uitgebreid worden tot andere borden. Wellicht is het dan handig om kopietjes van de platen te maken die de cursisten naast elkaar kunnen leggen.

Oefening 38

Schrijf in kleine letters

De bedoeling is dat de cursist oefent in het overstappen van drukletters naar schrijffletters (andersom is minder belangrijk) en van hoofdletters naar kleine letters (en andersom). De docent let er goed op dat de cursist consequent te werk gaat. Gebruikt hij alleen schrijffletters? Verloopt de schrijfbeweging voor elke letter consequent? Zijn de steunlijnen goed gebruikt?

Oefening 39

Zet in alfabetische volgorde

De cursist krijgt nu na de schrijffletters (p. 165) ook de drukletters op volgorde gepresenteerd. De vaardigheid 'in alfabetische volgorde zetten' kan daarmee geoefend worden. Het principe kan aan de hand van drie letters duidelijk gemaakt worden. Je kunt de oefening tot meer letters uitbreiden als de cursist daaraan toe is.

Plaat 4 + oefening 40

Zet een streepje onder de letters die je samen ziet

De passagiers die op plaat 1 de aankomsthal binnenkwamen, zijn gevorderd tot de uitgang. Touroperators met borden wachten de reizigers op. Ook dit tafereel is gekozen om cursisten over eigen ervaringen aan het praten te krijgen. Ga je binnenkort vliegen? Wanneer heb je voor het laatst gevlogen? Wie wacht jou op als je aankomt op een vliegveld?

De bedoeling is dat het gesprek weer bij de letters uitkomt. Daarover valt weer hetzelfde te vertellen als bij plaat 1 (dat er weinig klinkers en veel medeklinkers zijn). Nieuw is dat er in het Nederlands veel combinaties bestaan van twee tekens die samen voor één klank staan. De docent kan erop wijzen dat ook 'ng' een bijzondere combinatie is.

De bijbehorende oefening is bedoeld om deze letterparen te visualiseren en in te slijpen.

Het eerste boek is uit!

Stap 3 Lezen en spellen

De basis is gelegd. Nu begint het echte werk: de klank-tekenkoppeling. Welkom in het nieuwe boek!

In deel 3 worden alle Nederlandse klanken opnieuw systematisch aangeboden, nu gekoppeld aan lettertekens. AAP werkt met een combinatie van normaalwoorden en globaalwoorden. Het bestand normaalwoorden is opgebouwd uit klankzuivere woorden. De keuze bestaat uit woorden die in de gesproken taal vaak langskomen. In alfabetiseringsmethoden zie je regelmatig normaalwoorden opduiken die weinig frequent zijn. Dan is er gezocht naar woorden die niet alleen klankzuiver, maar ook makkelijk af te beelden moeten zijn. Bij de 'ee' valt de keuze dan bijvoorbeeld op zeef of meel.

AAP legt zichzelf die beperking niet op. Niet plaatjes maar letters zijn uiteindelijk het materiaal voor iemand die leert lezen. AAP kiest bij 'ee' liever 'heeft' als normaalwoord omdat het in elke tekst te vinden is. Het gaat slechts om een of twee nieuwe woorden per les, die de cursist steeds bij zichzelf oproept door ze te verklanken. Na elke vijf lessen krijgt de cursist een schema waarin ze allemaal nog eens op een rijtje staan.

In de eerste twintig lessen wordt elke klank in principe aan één teken gekoppeld: het meest voorkomende. Deze een-op-eenbenadering duid ik aan als 'foneemstappen'. De bedoeling van de eerste twintig lessen is dat de cursist bij elke Nederlandse klank uit deel 1 ook één teken of één tekencombinatie leert. Deze eenduidige benadering is voorlopig. Dat 'ou' en 'ei' ook de gedaante van 'au' en 'ij' kunnen aannemen, of dat de 't' in eindpositie ook als 'd', geschreven wordt, blijft in de eerste twintig lessen achterwege.

Wie met deel 3 begint, is een beginnende lezer van teksten. Al snel krijg je dan te maken met niet-klankzuivere woorden als: je, het, we, u, heb, hebben, zo, nu. Woorden die essentieel zijn voor de bouw van eenvoudige grammaticale zinnen maar die niet rechtstreeks kunnen worden verklankt vormen een aparte categorie in AAP: globaalwoorden.

Net als de normaalwoorden vormen zij een bestand dat met een of twee per les wordt uitgebreid en dat na elke vijf lessen voor de cursist op een rijtje wordt gezet. Dit lijstje globaalwoorden moet de cursist rechtstreeks inprenten.

De cursist moet leren om de ogen met een zekere snelheid over de regels te laten gaan. Pas dan is de stap van technisch naar begrijpend lezen haalbaar. De aandacht mag niet te vaak bij het afzonderlijke woord blijven hangen. Als cursisten naar een afzonderlijk woord vragen, bedenk dan of ze het woord 'technisch' niet kunnen lezen of dat het woord onbekend is. In het eerste geval gaat het om alfabetisering. Woordenschatuitbreiding is iets wat beter op een ander moment kan worden aangepakt.

Als een cursist leest, laat dan blijken dat je een zeker tempo verwacht. De cursist kan daarbij profiteren van de stripverhaelvorm. Anticipeer op nieuwe tekstjes met vragen als: 'Wat denk je dat het meisje gaat zeggen?' of 'Waar gaan ze nu naar toe?' Het vermogen om te voorspellen hoe het verhaal verder gaat is een belangrijk hulpmiddel voor begrijpend lezen. Een voordeel van een stripverhaal in dialogen is ook dat de cursist het gemakkelijk opnieuw kan lezen en steeds vlotter.

Mocht blijken dat de uitspraak van bepaalde klanken problemen geeft, herhaal dan de oefeningen uit deel 1 die daar betrekking op hebben. Indien cursisten moeite hebben met tekens, bijvoorbeeld hoofdletters, kleine letters of (de motoriek van) schrijfletters grijp dan terug op deel 2.

Hoe ziet een les eruit?

Begin elke les met het bekijken van de afbeelding en bespreek met de cursisten wat zij daarop zien. Laat de cursisten voorspellen wat zij denken dat er gezegd gaat worden. Anticipeer zelf op woorden die ze lezend tegen zullen komen. Vervolgens vraag je om de dialoog te lezen. Help eventueel met moeilijke woorden. Stimuleer hakken en plakken als het om klankzuivere woorden gaat. Zeg niet-klankzuivere woorden duidelijk voor. ('Dit woord mag je niet vergeten. Luister hoe ik het uitspreek en zeg het na'). Laat de cursisten beurtelings de dialoog hardop voorlezen. Maak sprongetjes van de tekstballonnen naar de tekst ernaast. Zo went de cursist ook aan de prozavorm.

Na het lezen kunnen de cursisten de oefeningen maken. Het streven is afwisseling. De lessen zijn zo opgebouwd dat elke nieuwe oefenvorm aandacht krijgt. Les 1 heeft maar één oefenvorm. Les 2 biedt een oefening in dezelfde vorm en presenteert een nieuwe oefenvorm (altijd met een voorbeeld). Les 3 gaat uit van twee bekende oefenvormen en introduceert een derde enzovoort. De oefeningen gaan over lezen en schrijven.

Let er bij het schrijven op dat de cursist ook weet wát hij schrijft (als het ware 'hardop schrijft'). Gebruik bij het schrijven het lettertype van Mary van den Brandt. Geef gestructureerde feedback. Als het om bepaalde aspecten van technisch schrijven (gebruik van de steunlijnen, vorm van de schrijffletter) gaat, refereer dan aan deel 2.

Afdeling 1 Foneemstappen (les 1-20)

eerste verhaal

les 1

(klank + teken) vocaal nieuw:	a, o
(klank + teken) consonant nieuw	p, s
leestekens:	! ? , .
normaalwoorden nieuw:	pas, pop
globaalwoorden nieuw:	de, wat

Deze kaders vormen elke keer het schematisch overzicht van de bekende normaal- en globaalwoorden dat in de docentenhandleiding bij elke les hoort. De normaalwoorden moeten 'hakkend en plakkend' gelezen kunnen worden; voor de globaalwoorden is de strategie 'directe woordherkenning'.

Opmerkingen

- Neem met de cursisten de tijd om naar de tekening te kijken. Laat ze vertellen wat ze zien. Een man, een vrouw, een trap, een pop enz. Wijs op de emoties van de man en de vrouw: boos, geschrokken, opgewonden enz. Het verhaaltje (de dialoog) ontstaat zo vanzelf. Laat de cursisten het verhaaltje lezen, zowel in de tekening als ernaast.
- De leestekens vraagteken, uitroepteken, komma en punt worden meteen gebruikt. Je kunt het vraagteken en het uitroepteken naast elkaar op het bord schrijven. Spreek vervolgens hardop zinnen met een duidelijke vraag- of uitroepintonatie uit. De cursisten wijzen naar het leesteken dat erbij hoort.
- De oefenvorm: 'Wat is geen woord? Streep door' wordt geïntroduceerd. Het is een oefening in hakken en plakken. Ook ontdekken de cursisten dat bepaalde lettercombinaties

‘uitspraaktechnisch’ onmogelijk zijn in het Nederlands. Wijs met behulp van plaat 1 en 4 nog eens op klinkers en medeklinkers. In één woord kunnen ze niet buiten elkaar, kun je stellen. Laat cursisten vertellen of dat in hun eigen taal ook zo is. Het is natuurlijk altijd leuk om de rollen eens om te keren: woorden die hun docent niet kan uitspreken (in Slavische talen bijvoorbeeld heb je woorden als: krk).

les 2

(kl. + te..) vocaal oud:	a, o	nieuw:
(kl. + te..) consonant oud:	p, s	nieuw: k, m, t
leestekens:	! ? , .	
normaalwoorden:	pas, pop	
normaalwoorden nieuw:	stap, kop, stom	
globaalwoorden:	de, wat	
globaalwoorden nieuw:	ik	

Opmerkingen

- In de tekening is ‘stomkop’ aan elkaar geschreven; in de tekst ernaast los. Kunnen twee woorden ook één woord zijn? In het Nederlands wel. Iemand die nog niet gealfabetiseerd is, heeft nog geen duidelijk beeld bij het begrip woord. Dit moet ontwikkeld worden. Een mogelijke oefening is het laten verspringen van een woord in een zin: Morgen ben ik jarig. Ik ben morgen jarig. Ik ben jarig morgen.
- De oefenvorm: ‘Lees de zinnen’ wordt geïntroduceerd. Besteed bij het voorlezen niet alleen aandacht aan de uitspraak van afzonderlijke woorden maar ook aan de verbinding van de opeenvolgende woorden, zinsmelodie en intonatie. Het verschil met het stripverhaaltje is dat deze zinnen dichter bij de schrijftaal komen.

Les 3

(kl. + te..) vocaal oud:	a, o	nieuw: i
(kl. + te..) consonant oud:	k, m, p, s, t	nieuw: r
leestekens:	! ? , .	
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom	
normaalwoorden nieuw	is, arm	
globaalwoorden:	de, wat, ik	
globaalwoorden nieuw:	ja, nu	

Opmerkingen

- Beschouw ‘kapot’ hier gewoon als een woord dat klankzuiver kan worden gelezen. Spreek de letter ‘a’ uit als korte /a/. (De medeklinkerverdubbelingsregel komt pas veel later aan bod.)
- De oefenvorm: ‘Lees. Draai de letters om. Lees opnieuw’ wordt geïntroduceerd. De cursisten moeten het lettertype van Mary van den Brandt gebruiken.

Les 4

(kl. + te..) vocaal oud:	a, i, o	nieuw:
(kl. + te..) consonant oud:	k, m, p, r, s, t	nieuw: f, l
leestekens:	! ? , .	
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm	
normaalwoorden nieuw:	los, of	
globaalwoorden:	de, wat, ik, ja, nu	
globaalwoorden nieuw:	van, er	

Opmerking

- Het zou ter sprake kunnen komen dat 'arm' als 'arrem' uitgesproken wordt. Het verschil in woorden gerepresenteerd als fonetische tekens en de werkelijke uitspraak is normaal. Voor de cursisten wordt dit later natuurlijk vooral een probleem bij het spontaan schrijven maar daar hoeft nog geen aandacht aan besteed te worden.

Les 5

(kl. + te..) vocaal oud:	a, i, o	nieuw: -
(kl. + te..) consonanten oud:	f, k, l, m, p, r, s, t	nieuw: -
leestekens:	! ? , .	
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of	
globaalwoorden:	de, ik, wat, ja, nu, van, er	
globaalwoorden nieuw:	nee, niet	

Opmerkingen

- Na elke vijfde les krijgen de cursisten een overzicht van de bekende normaal- en globaalwoorden. In de docentenhandleiding is precies aangegeven welke klank elk normaalwoord representeert (de 'a' in pas; de 'p' in pop; de 'k' in kop enz.).

Er kan extra geoefend worden met deze woorden:

- Je kunt bijvoorbeeld de bladzijde kopiëren, in losse woordkaartjes knippen en die in willekeurige volgorde tonen.
- Je kunt cursisten ook een stukje tekst in handen geven, een eenvoudig verhaal of een leesboekje. Geef ze daarnaast op papier een of twee globaalwoorden, een marker of potlood en laat hen in de tekst op zoek gaan naar die specifieke woorden. Dat past vooral bij de globaalwoorden: hoogfrequente functiewoorden die dus in alle teksten wijd verspreid zijn!
- Bovenstaande oefening is ook geschikt om de verschillende lettertypen in te slijpen. Je kunt de woorden en teksten in verschillende opmaak aanbieden (wat, *wat*, WAT).
- Haal uit een letterdoos de elf letters die de letterschat van de eerste vijf lessen vormen. Laat de cursisten daar woorden mee maken.
- Bied een tekst aan met de bekende woorden onderstreept en laat de cursisten die overschrijven.

Les 6

(kl. + te..) vocaal oud:	a, o, i	nieuw: e
(kl. + te..) consonanten oud:	f, k, l, m, p, r, s, t	nieuw:
leestekens:	! ? , .	
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of	
normaalwoord nieuw:	wel	
globaalwoorden:	de, ik, wat, ja, nu, er, van, nee, niet	
globaalwoorden nieuw:	zie, het	

Opmerking

- Begin elke les opnieuw met een uitvoerige bespreking van het plaatje. Vat samen wat er gebeurd is. Probeer de emoties van de man en de vrouw te raden.
- Laat de cursisten de man en de vrouw een naam geven. Dat praat makkelijker. Laat ze als extra oefening alle Nederlandse namen opsommen die ze kennen. Schrijf die op het bord en beslis vervolgens gezamenlijk welke je neemt. Ook de pop kun je een naam geven. (Een oefening voor verkleinwoorden?)
- In deze les wordt 'het' geïntroduceerd als **globaalwoord**. Het is de bedoeling dat de cursist onmiddellijk de uitspraak 't aanleert.

Les 7

(kl. + te..) vocaal oud:	a, o, i, e	nieuw: oo
(kl. + te..) consonanten oud:	f, k, l, m, p, r, s, t	nieuw: n
leestekens:	! ? , .	
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel	
normaalwoorden nieuw:	en, ook	
globaalwoorden:	de, ik, wat, ja, nu, er, van, nee, niet, zie, het	
globaalwoorden nieuw:	die	

Opmerkingen

- In het verhaaltje wordt het woord 'nek' geïntroduceerd naast 'arm'. Dit is een goed moment om iets extra's aan woordenschat te doen: een Total Physical Response (TPR) uitstapje! Naast arm en nek kunnen veel meer lichaamsdelen benoemd worden.
- Geef de oefenvorm 'Wat is geen woord? Streep door!' eens een nieuwe impuls. Laat de cursisten bijvoorbeeld zelf kaartjes maken met woorden die wel of niet bestaan. Deze kunnen ze uitwisselen om voor te lezen.
- De cursisten leveren allemaal een kaartje in met één woord. De docent leest ze voor. De groep moet raden van wie elk kaartje afkomstig is.
- Laat de cursisten een voor een naar het bord komen om een woord op te schrijven met de twaalf letters die nu bekend zijn. Als iemand geen woord meer weet of iets opschrijft wat niet bestaat, is hij of zij af (heel gemeen reken je nu ook woorden fout die je wel uit kunt spreken maar die geen betekenis hebben).

Les 8

(kl. + te..) vocaal oud:	a, e, i, o, oo	nieuw: oe
(kl. + te..) consonanten oud:	f, k, l, m, n, p, r, s, t	nieuw: d
leestekens:	! ? , .	
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook	
normaalwoorden nieuw:	moet, dat	
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het	
globaalwoorden nieuw:	je	

Opmerkingen

- Laat duidelijk zien dat 'oe' één klank is. Illustreer dit met meer woorden (moe, toe, koel) en refereer vooral aan het plaatje 'schoen' uit deel 1.
- Introduceer een nieuw idee bij de oefenvorm 'Lees de zinnen'. Schrijf op het bord bekende woorden op die het begin van een zin kunnen zijn (of aanloopjes van twee à drie woorden) en laat de cursisten die zelf aanvullen tot een zin. Hou deze oefening in dit stadium nog beperkt tot een mondelinge oefening. De letterschat van 14 letters is nog te beperkt om je in zinnen uit te drukken.

Les 9

(kl. + te..) vocaal oud:	a, e, i, o, oo, oe	nieuw: aa
(kl. + te..) consonanten oud:	d, f, k, l, m, n, p, r, s, t	nieuw: h
leestekens:	! ? , .	
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat	
normaalwoorden nieuw:	maak, hoe	
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je	
globaalwoorden nieuw:	-	

Opmerkingen

- Een deel van de cursisten zal de uitspraak /h/ moeilijk vinden en er /g/ van maken. Besteed daar zo nodig aandacht aan.
- Breid de oefening 'Lees. Draai de letters om. Lees opnieuw' uit met een nieuw onderdeel. Schrijf een aantal woorden onder elkaar op het bord. Laat cursisten die woorden om-draaien en bespreek samen of het nieuwe woord 'bestaat'. Is het mogelijk om het woord uit te spreken? Is die lettercombinatie in het Nederlands mogelijk? (een 'v' kan bijvoorbeeld niet aan het einde van een woord staan). Betekent het nieuwe woord iets?

Les 10

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, i, o, oo, oe	nieuw: ee, ie
(kl. + te..) consonanten:	d, f, h, k, l, m, n, p, r, s, t	nieuw: w
leestekens:	! ? , .	
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe	
normaalwoorden nieuw:	geef, weet, hier	
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je	
globaalwoorden nieuw:	-	

Opmerkingen

- Na deze les volgt voor de cursisten weer het schematisch overzicht van de bekende normaal- en globaalwoorden. De normaalwoorden moeten hakkend en plakkend gelezen kunnen worden, op de globaalwoorden moeten de cursisten directe woordherkenning kunnen toepassen.
Er kan weer extra geoefend worden met deze woorden:
- Je kunt de bladzijden kopiëren en daar losse woordkaartjes van knippen die de cursisten in willekeurige volgorde lezen.
- Je kunt cursisten ook een stukje tekst in handen geven, een eenvoudig verhaal of een leesboekje. Geef ze daarbij op papier een of twee globaalwoorden, een marker of potlood en laat hen in de tekst op zoek gaan naar die woorden.
- Bovenstaande oefening is ook geschikt om aan verschillende lettertypen te wennen. Je kunt de woorden op papier in verschillende varianten aanbieden (wat, wāt, WAT). Ook de teksten kun je in verschillende opmaak aanbieden.
- Haal uit een letterdoos de vijftien letters die tot nu toe geïntroduceerd zijn en laat de cursisten daar woorden mee maken. Als twee tekens voor één klinker staan, kunnen die het beste als eenheid worden aangeboden (aa, oo, oe).
- Geef de cursisten een tekst waarin de bekende woorden onderstreept zijn en laat de cursisten die overschrijven.

tweede verhaal

Les 11

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, i, ie, o, oo, oe,	nieuw: u
(kl. + te..) consonanten:	d, f, h, k, l, m, n, p, r, s, t, w	nieuw: b
leestekens:	! ? , .	
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe, geef, weet, hier	
normaalwoorden nieuw:	bos, bus	
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je	
globaalwoorden nieuw:	u	

Opmerkingen

- Het stripverhaaltje is een nieuw verhaal. Het loopt door tot les 30. Laat de cursisten bladeren en ontdekken dat Koen de hoofdpersoon van het verhaaltje wordt.
- De oefenvorm: 'Schrijf over' wordt geïntroduceerd. Besteed aandacht aan de manier waarop je hoofdletters schrijft.

Les 12

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, i, ie, o, oo, oe, u	nieuw: ij
(kl. + te..) consonanten:	b, d, f, h, k, l, m, n, p, r, s, t, w	nieuw: -
leestekens:	! ? , .	
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe, geef, weet, hier, bos, bus	
normaalwoorden nieuw:	lijn	
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je, u	
globaalwoorden nieuw:	hebben	

Opmerking

- De oefenvorm: 'Is dat waar? Kruis aan wat goed is' wordt geïntroduceerd. Dit is de eerste oefening waarin gevraagd wordt om een reactie op de inhoud, begrijpend lezen dus. Dit begrijpen is driedig: de cursist moet de opdracht technisch lezen, dan op zinsniveau begrijpen en vervolgens nadenken **over** wat er staat.

Les 13

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, i, ie, ij, o, oo, oe, u	nieuw:
(kl. + te..) consonanten:	b, d, f, h, k, l, m, n, p, r, s, t, w	nieuw: g, z
leestekens:	! ? , .	
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe, geef, weet, hier, bos, bus, lijn	
normaalwoorden nieuw:	mag, zeg	
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je, u, hebben	
globaalwoorden nieuw:	zeker	

Opmerkingen

- De oefenvorm: 'Schrijf over' omvat nu hele zinnen. Let dus goed op alles wat daarbij hoort: inclusief hoofdlettergebruik en interpunctie. Eis consequent dat de cursist dit goed doet. De 'geschreven zin' moet voor de cursist gaan leven.
- De oefenvorm 'Welke letter is weg? Schrijf dat woord goed op' wordt geïntroduceerd. Het nadeel van gatenoefeningen met puntjes op de plaats van ontbrekende letters is dat je het overzicht verliest over het hele woord. Vandaar deze aanpak. Schrijf de letter op die ontbreekt en daarna nog een keer het hele woord. Het gaat in deze oefeningen altijd om woorden die vers aan de nieuwe tekst ontleend zijn!

Les 14

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, i, ie, ij, o, oo, oe, u	nieuw: eu
(kl. + te..) consonanten:	b, d, f, g, h, k, l, m, n, p, r, s, t, w, z	nieuw: v
affix nieuw:	-e	
leestekens:	! ? , .	
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe, geef, weet, hier, bos, bus, lijn, mag, zeg	
normaalwoorden nieuw:	vaak, leuk	
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je, u, hebben, zeker	
globaalwoorden nieuw:	hoor	

Opmerking

- In deze oefening wordt de letter 'g' geïntroduceerd. Afhankelijk van de positie is deze stemhebbend (aan het begin van een woord altijd) of stemloos (aan het einde van een woord altijd). De 'zachte g' is kenmerkend voor het zuiden. Als dit voor de cursist moeilijk te horen of te begrijpen is: voor de verstavaardigheid is deze kwestie niet zo heel belangrijk.
- De 'sjwa' dient zich weer aan. Breng de uitspraak van elke in verband met de bekende globaalwoorden **de, het, je**.
- De oefenvorm 'Lees hardop' wordt geïntroduceerd. De opgebouwde letterschat is nu groot genoeg om het hakken en plakken gevarieerd te oefenen. Laat de cursisten deze wisselrijtjes om beurten lezen of in vijf woorden per beurt. Het is zinvol om eisen aan het tempo te stellen.

Les 15

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, eu, i, ie, ij, o, oo, oe, u	nieuw: -
(kl. + te..) consonanten:	b, d, f, g, h, k, l, m, n, p, r, s, t, v, w, z	nieuw: sch
affixen:	-e	
affixen nieuw:	-en	
leestekens:	! ? , .	
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe, geef, weet, hier, bos, bus, lijn, mag, zeg, vaak, leuk	
normaalwoorden nieuw:	schoen	
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je, u, hebben, zeker, hoor	
globaalwoorden nieuw:	mooi	

Opmerkingen

- Voor wie ook woordenschat in de les wil betrekken: aan de hand van de plaatjes van Koen en Roos kunnen kledingstukken benoemd worden.
- In de vorige les werd het achtervoegsel -e geïntroduceerd. In deze les -en. De /n/ hoeft niet uitgesproken te worden.
- Na deze les volgt weer het schematisch overzicht van de bekende normaal- en globaalwoorden. De normaalwoorden moeten hakkend en plakkend gelezen kunnen worden, bij

de globaalwoorden gaat het om de directe woordherkenning.

- Er kan weer extra geoefend worden met de normaal- en globaalwoorden. Zie verder de opmerkingen na les 10.

Les 16

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, eu, i, ie, ij, o, oo, oe, u	nieuw: ui
(kl. + te..) consonanten:	b, d, f, g, h, k, l, m, n, p, r, s, sch, t, v, w, z	nieuw: -
affixen:	-e, -en	
affixen nieuw:	-	
leestekens:	! ? , .	
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe, geef, weet, hier, bos, bus, lijn, mag, zeg, vaak, leuk, schoen	
normaalwoorden nieuw:	uit	
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je, u, hebben, zeker, hoor, mooi	
globaalwoorden nieuw:	even	

Opmerking

- Er wordt een extra onderdeel 'Schrijf over' ingevoegd. Het gaat erom dat de meest voorkomende woorden op den duur als geheel uit de pen vloeien en niet als afzonderlijke letters. Ook leert de cursist nauwkeurig te kijken wat er staat. Het nadeel van overschrijven is dat de gedachten gemakkelijk afdwalen. Dat is niet te vermijden. Je kunt de cursist soms onderbreken met de vraag: 'Wat was het laatste woord?' of laat hem voorlezen wat hij geschreven heeft.

Les 17

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, eu, i, ie, ij, o, oo, oe, u, ui	nieuw: ou
(kl. + te..) consonanten:	b, d, f, g, h, k, l, m, n, p, r, s, sch, t, v, w, z	nieuw: ng
affixen:	-e, -en	
affixen nieuw:	-	
leestekens:	! ? , .	
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe, geef, weet, hier, bos, bus, lijn, mag, zeg, vaak, leuk, schoen, uit	
normaalwoorden nieuw:	nou, ding	
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je, u, hebben, zeker, hoor, mooi, even	
globaalwoorden nieuw:	-	

Opmerkingen

- Voor wie ook woordenschat in de les wil betrekken: hier kunnen 'onderdelen van kleding' besproken worden: rits, knoop, veter enz.
- Maak duidelijk dat de klank /ng/ door twee letters wordt weergegeven.
- Introduceer bij de oefenvorm 'Lees de zinnen' een extra impuls. Versterk het zinsbegrip door aandacht te besteden aan het verschijnsel zinsdelen. Laat zien dat 'Het is koud op

de markt' omgedraaid kan worden: 'Op de markt is het koud.' Dit onderwerp leent zich goed voor mondelinge behandeling.

Les 18

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, eu, i, ie, ij, o, oo, oe, ou, u, ui	nieuw:
(kl. + te..) consonanten:	b, d, f, g, h, k, l, m, n, ng, p, r, s, sch, t, v, w, z	nieuw: j
affixen:	-e, -en	
affixen nieuw:		
leestekens:	! ? , .	
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe, geef, weet, hier, bos, bus, lijn, mag, zeg, vaak, leuk, schoen, uit, nou, ding	
normaalwoorden nieuw:	jas	
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je, u, hebben, zeker, hoor, mooi, even	
globaalwoorden nieuw:	een, nieuw	

Opmerking

- Als je variatie wilt aanbrengen bij de oefenvorm 'Schrijf over' kun je bijvoorbeeld overgeschreven zinnen nogmaals opschrijven maar dan in de vraagvorm.

Les 19

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, eu, i, ie, ij, o, oo, oe, ou, u, ui	nieuw:
(kl. + te..) consonanten:	b, d, f, g, h, j, k, l, m, n, ng, p, r, s, sch, t, v, w, z	nieuw:
affixen:	-e, -en	
affixen nieuw:		
leestekens:	! ? , .	
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe, geef, weet, hier, bos, bus, lijn, mag, zeg, vaak, leuk, schoen, uit, nou, ding, jas	
normaalwoorden nieuw:		
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je, u, hebben, zeker, hoor, mooi, even, een, nieuw	
globaalwoorden nieuw:	mevrouw, heeft, voor	

Opmerkingen

- 'Kleur' moet hier behandeld worden als klankzuiver woord. Onder invloed van de volgende 'r' is de 'eu' weliswaar vervormd maar omdat verwarring met andere woorden is uitgesloten (in het Nederlands bestaan geen woorden als klur, dur, gur) maakt AAP er geen aparte categorie van. Zie ook les 14 van deel 1.
- Een extra impuls bij de oefenvorm 'Welke letter is weg?' kan nodig zijn. Laat de cursisten zelf kaartjes maken met woorden waarin één letter door een puntje is vervangen. Deze kunnen ze onderling uitwisselen. Ook kun je van een lijstje woorden op het bord letters uitvegen en door puntjes vervangen.

Les 20

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, eu, i, ie, ij, o, oo, oe, ou, u, ui	nieuw: uu
(kl. + te..) consonanten:	b, d, f, g, h, j, k, l, m, n, ng, p, r, s, sch, t, v, w, z	nieuw: -
affixen:	-e, -en	
affixen nieuw:	-	
leestekens:	! ? , .	
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe, geef, weet, hier, bos, bus, lijn, mag, zeg, vaak, leuk, schoen, uit, nou, ding, jas	
normaalwoorden nieuw:	duur	
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je, u, hebben, zeker, hoor, mooi, even, een, nieuw, mevrouw, heeft, voor	
globaalwoorden nieuw:	-	

Opmerking

- Een nieuwe impuls bij de oefenvorm 'Lees hardop' kan nodig zijn. Laat een cursist op het bord het wisselrijtje overschrijven. Een volgende cursist komt naar voren en verandert de volgorde. Je kunt de oefening ook omkeren: maak er een woorddictee van.

Er kan weer extra geoefend worden met de verder uitgebreide verzameling normaal- en globaalwoorden zoals voorgesteld bij les 10.

Afdeling 2 Grafeemstappen en belangrijke affixen

Na les 20 is de cursist op een belangrijk punt aangekomen, het einde van de 'foneemstappen'. Alle hoorbare klanken van het Nederlands die hij in deel 1 geleerd heeft, kan hij nu aan een teken koppelen. In principe kan hij nu elk woord fonetisch schrijven. Alleen, zo simpel is het geschreven Nederlands niet.

Dat dezelfde klanken uit de eerste twintig lessen ook met andere tekens kunnen worden aangeduid, is het onderwerp van de volgende tien lessen. Om de kennismaking met dit ingewikkelde verschijnsel systematisch te laten verlopen, krijgt de cursist precies te zien hoe de tekens en tekencombinaties uit de eerste twintig lessen zich als het ware opsplitsen in een tweede teken of tekencombinatie. De ou wordt ou en au, de ij wordt ij en ei. Ik duid dit aan als grafeemstappen. Deze term gebruik ik om de aanpak van AAP voor deze docentenhandleiding te verduidelijken en is niet bedoeld om tegenover cursisten te gebruiken.

In deze handleiding zijn ze in het schema bij elke les te zien. Bij elke grafeemstap hoort een normaalwoord. Voor de cursist vormen ze materiaal voor de klank-tekenkoppeling.

In deze afdeling worden ook de belangrijke voor- en achtervoegsels (met daarin verschillende gedaanten van de sjwa!) geïntroduceerd. Veel cursisten hebben angst voor langere woorden. Vaak is dat onnodig. Veel langere woorden bevatten kleine stukjes die je in heel veel andere woorden ook tegenkomt: ge-, be-, ver-, -lijk enz. Als je het zo bekijkt, valt het met de moeilijkheid van lange woorden vaak wel mee. Wijs de cursist erop dat hij die stukjes bij het uitspreken niet mag vergeten. De kans is groot dat een woord dan een andere betekenis krijgt.

Les 21

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, eu, i, ie, ij, o, oo, oe, ou, u, uu, ui splits: ou → ou, au
(kl. + te..) consonanten:	b, d, f, g, h, j, k, l, m, n, ng, p, r, s, sch, t, v, w, z
affixen:	-e, -en
affixen nieuw:	-
leestekens:	! ? , .
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe, geef, weet, hier, bos, bus, lijn, mag, zeg, vaak, leuk, schoen, uit, nou, ding, jas, duur
normaalwoorden nieuw:	pauze
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je, u, hebben, zeker, hoor, mooi, even, een, nieuw, mevrouw, heeft, voor
globaalwoorden nieuw:	-

Opmerkingen

- Leid het stripverhaaltje in met een gesprek over de markt. Laat de cursisten vertellen of ze wel eens op een markt komen. Welke markt? Wat koop je het liefste op de markt? Is het daar goedkoper? Heb je iets bij je wat je op de markt gekocht hebt?
- De afsplitsing van 'ou' in 'ou' en 'au' levert dus een nieuw normaalwoord op: pauze.
- De oefenvorm 'Bedek de woorden. Wie leest de woorden voor?' wordt hier geïntroduceerd. Het is een manier om een woorddictee te doen. Andere vormen zijn ook geschikt.

Les 22

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, eu, i, ie, ij, o, oo, oe, ou (au), u, uu, ui
(kl. + te..) consonanten:	b, d, f, g, h, j, k, l, m, n, ng, p, r, s, sch, t, v, w, z splits: t → t, d
affixen:	-e, -en
affixen nieuw:	-
leestekens:	! ? , .
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe, geef, weet, hier, bos, bus, lijn, mag, zeg, vaak, leuk, schoen, uit, nou, ding, jas, duur, pauze
normaalwoorden nieuw:	rood
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je, u, hebben, zeker, hoor, mooi, even, een, nieuw, mevrouw, heeft, voor
globaalwoorden nieuw:	-

Opmerkingen

- Al in les 1 van deel 1 kwamen woorden met uitgang -d aan de orde. Het is nog niet het moment om cursisten uit te leggen waar die -d vandaan komt (langer maken van woorden). Hier gaat het erom dat de cursist niet iets in zijn systeem opslaat wat er niet is, namelijk dat je bij paard een 'verzachte t' moet horen.
- De oefenvorm 'Wat is een doen woord (werkwoord)? Schrijf dat woord over!' wordt geïntroduceerd. Inzet is natuurlijk dat de cursist grammaticaal gevoel ontwikkelt. Het werk-

woord is daarbij het allerbelangrijkste. Er zijn verschillende manieren om de cursist daarheen te leiden. Voor welk woord kun je 'ik' of 'wij' zetten? Welk woord verandert als je ik en wij verwisselt? Welk woord komt onmiddellijk na 'ik' of 'wij'? Welk woord komt vooraan te staan als je er een vraag van maakt?

Les 23

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, eu, i, ie, ij, o, oo, oe, ou (au), u, uu, ui splits: ij → ij, ei
(kl. + te..) consonanten:	b, d, f, g, h, j, k, l, m, n, ng, p, r, s, sch, t (d), v, w, z
affixen:	-e, -en
affixen nieuw:	-
leestekens:	! ? , .
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe, geef, weet, hier, bos, bus, lijn, mag, zeg, vaak, leuk, schoen, uit, nou, ding, jas, duur, pauze, rood
normaalwoorden nieuw:	plein
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je, u, hebben, zeker, hoor, mooi, even, een, nieuw, mevrouw, heeft, voor
globaalwoorden nieuw:	-

Opmerking

- De introductie van 'ei' kan verwarring stichten in relatie tot 'ie'. Besteed hier aandacht aan. Woorden waarmee je het verschil meteen kunt laten zien zijn 'zie' en 'zei'.
- De oefenvorm 'Welk woord is eten of drinken? Zet een streep onder dat woord' wordt geïntroduceerd. Aandacht voor de betekenis van woorden is belangrijk om de brug te slaan van technisch naar begrijpend lezen. Ook wordt de cursist alvast vertrouwd gemaakt met deze oefenvorm die later in de NT2-lessen veel gebruikt zal worden.

Les 24

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, eu, i, ie, ij (ei), o, oo, oe, ou (au), u, uu, ui
(kl. + te..) consonanten:	b, d, f, g, h, j, k, l, m, n, ng, p, r, s, sch, t (d), v, w, z
affixen:	-e, -en
affixen nieuw:	-je
leestekens:	! ? , .
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe, geef, weet, hier, bos, bus, lijn, mag, zeg, vaak, leuk, schoen, uit, nou, ding, jas, duur, pauze, rood, plein
normaalwoorden nieuw:	-
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je, u, hebben, zeker, hoor, mooi, even, een, nieuw, mevrouw, heeft, voor
globaalwoorden nieuw:	jullie

Opmerkingen

- De verkleiningsuitgang -je komt aan bod. Let op de uitspraak met sjwa.
- De oefenvorm 'Wat hoort bij jou? Schrijf dat woord over' is geënt op Total Physical Response (TPR). Zie les 7.

Les 25

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, eu, i, ie, ij (ei), o, oo, oe, ou (au), u, uu, ui
(kl. + te..) consonanten:	b, d, f, g, h, j, k, l, m, n, ng, p, r, s, sch, t (d), v, w, z splits: s → s, c
affixen:	-e, -en, -je
affixen nieuw:	ge-
leestekens:	! ? , .
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe, geef, weet, hier, bos, bus, lijn, mag, zeg, vaak, leuk, schoen, uit, nou, ding, jas, duur, pauze, rood, plein
normaalwoorden nieuw:	cent
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je, u, hebben, zeker, hoor, mooi, even, een, nieuw, mevrouw, heeft, voor, jullie
globaalwoorden nieuw:	meneer, euro

Opmerkingen

- Laat de enorme reikwijdte van het voorvoegsel ge- horen.
- Euro is zo'n vreemd en tegelijk zo veel voorkomend woord dat het bij de globaalwoorden is gezet: een woord dat je gewoon moet herkennen.
- De oefenvorm 'Lees hardop' komt hier weer terug.
- Het antwoord bij de oefening 'Wat is een doen woord (werkwoord)?' is 'heeft'. Een goede gelegenheid om ook de andere vormen van 'hebben' te presenteren.
- Er kan weer extra geoefend worden met de uitbreidende verzameling normaal- en globaalwoorden (zie les 10).

Les 26

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, eu, i, ie, ij (ei), o, oo, oe, ou (au), u, uu, ui
(kl. + te..) consonanten:	b, d, f, g, h, j, k, l, m, n, ng, p, r, s(c), sch, t (d), v, w, z
affixen:	-e, -en, -je, ge-
affixen nieuw:	-ig
leestekens:	! ? , .
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe, geef, weet, hier, bos, bus, lijn, mag, zeg, vaak, leuk, schoen, uit, nou, ding, jas, duur, pauze, rood, plein, cent
normaalwoorden nieuw:	-
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je, u, hebben, zeker, hoor, mooi, even, een, nieuw, mevrouw, heeft, voor, jullie, meneer, euro
globaalwoorden nieuw:	-

Opmerkingen

- De uitgang -ig komt aan bod. Let op de uitspraak met sjwa.
- Geef de oefenvorm 'Bedek de woorden. Wie leest de woorden voor? Jij schrijft ze op' een nieuwe impuls. De cursisten kunnen elkaar dicteren. Het is nuttig om de verzameling globaal- en normaalwoorden erbij te nemen. Ook kun je uitgaan van een lijstje normaalwoorden en de opdracht geven om telkens één letter te veranderen. Of geef dictee met zelfstandige naamwoorden waaraan je vervolgens -je toevoegt.
- Het antwoord bij de oefening 'Wat is een doen woord (werkwoord)?' is 'is'. Een goede gelegenheid om ook de andere vormen van 'zijn' te presenteren.
- De oefenvorm overschrijven van de gehele tekst komt terug. In de eerste druk is het kopje op blz. 91 verkeerd. Dat moet veranderd worden in: 'Schrijf over' (de cursist kan ook woorden wegstrepen tot 'Schrijf over' overblijft). Zie over deze oefenvorm verder de opmerkingen bij les 16.

Les 27

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, eu, i, ie, ij (ei), o, oo, oe, ou (au), u, uu, ui
(kl. + te..) consonanten:	b, d, f, g, h, j, k, l, m, n, ng, p, r, s(c), sch, t (d), v, w, z splits: g → g, ch
affixen:	-e, -en, -je, ge-, -ig
affixen nieuw:	-
leestekens:	! ? , .
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe, geef, weet, hier, bos, bus, lijn, mag, zeg, vaak, leuk, schoen, uit, nou, ding, jas, duur, pauze, rood, plein, cent
normaalwoorden nieuw:	toch
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je, u, hebben, zeker, hoor, mooi, even, een, nieuw, mevrouw, heeft, voor, jullie, meneer, euro
globaalwoorden nieuw:	-

Opmerkingen

- Je kunt 'sch' opvatten al een combinatie van /s/ en 'stemloze' /g/ (die fonetisch weergegeven wordt als /x/). De 'sch' is echter zo karakteristiek voor het Nederlands dat hij al in les 15 als één klank, bestaande uit drie tekens, wordt behandeld. Nu pas komt de 'stemloze g' /x/ aan bod. Het verschil tussen 'g' en 'ch' is lastig. In elk geval wordt 'ch' altijd stemloos als /x/ uitgesproken. De uitspraak van 'g' hangt van de plek af waar de letter staat. De uitspraak van een 'g' aan het eind van een woord is niet van 'ch' te onderscheiden (je hoort geen verschil tussen 'nog' en 'noch'). Op andere plaatsen in het woord heeft 'g' stem (je kunt dit voelen door je vingers op je keel te leggen). Uit oogpunt van verstaardigheid is het allemaal niet zo belangrijk. Als de cursist vanaf nu maar weet dat 'ch' bij elkaar hoort en g-achtig klinkt.
- Geef de oefenvorm 'Welk woord is eten of drinken? Zet een streep onder dat woord' een nieuwe impuls. Je kunt bijvoorbeeld onderscheid maken tussen gerechten en ingrediënten. Het goede antwoord op de vraag is 'soep'. Wat kun je allemaal door de soep doen? Laat de cursisten mondeling ingrediënten noemen, schrijf ze zelf op het bord. Kunnen de cursisten ze lezen?

Les 28

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, eu, i, ie, ij (ei), o, oo, oe, ou (au), u, uu, ui
(kl. + te..) consonanten:	b, d, f, g (ch), h, j, k, l, m, n, ng, p, r, s(c), sch, t (d), v, w, z splits: k → c, k
affixen:	-e, -en, -je, ge-, -ig
affixen nieuw:	-er
leestekens:	! ? , .
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe, geef, weet, hier, bos, bus, lijn, mag, zeg, vaak, leuk, schoen, uit, nou, ding, jas, duur, pauze, rood, plein, cent, toch
normaalwoorden nieuw:	cola
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je, u, hebben, zeker, hoor, mooi, even, een, nieuw, mevrouw, heeft, voor, jullie, meneer, euro
globaalwoorden nieuw:	

Opmerking

- Geef de oefenvorm 'Wat hoort bij jou? Schrijf dat woord over' een impuls. Laat de cursisten lichaamsdelen en organen opnoemen. Schrijf die op het bord. Verdeel het bord in een linker- en rechterhelft. Links komen de lichaamsdelen en organen waarvan je er één hebt; rechts waarvan je er twee of meer hebt. Laat het verschil uitkomen door aan de woorden rechts steeds -en toe te voegen.

Les 29

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, eu, i, ie, ij (ei), o, oo, oe, ou (au), u, uu, ui
(kl. + te..) consonanten:	b, d, f, g (ch), h, j, k (c), l, m, n, ng, p, r, s(c), sch, t (d), v, w, z splits: j → j, i
affixen:	-e, -en, -je, ge-, -ig, -er
affixen nieuw:	-el
leestekens:	! ? , .
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe, geef, weet, hier, bos, bus, lijn, mag, zeg, vaak, leuk, schoen, uit, nou, ding, jas, duur, pauze, rood, plein, cent, toch, cola
normaalwoorden nieuw:	gooien
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je, u, hebben, zeker, hoor, mooi, even, een, nieuw, mevrouw, heeft, voor, jullie, meneer, euro
globaalwoorden nieuw:	-

Opmerkingen

- Over twee lessen beginnen de regelstappen. Leg de cursisten als voorproefje voor: na een klinker wordt een 'j' een 'i'.
- De oefenvorm 'Lees hardop' heeft veel mogelijkheden. Je kunt bijvoorbeeld een ketting opzetten. Iemand schrijft een woord op. De volgende bedenkt een woord dat met de laatste letter van het vorige woord begint.

Les 30

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, eu, i, ie, ij (ei), o, oo, oe, ou (au), u, uu, ui
(kl. + te..) consonanten:	b, d, f, g (ch), h, j (i), k (c), l, m, n, ng, p, r, s(c), sch, t (d), v, w, z
affixen:	-e, -en, -je, ge-, -ig, -er, -el
affixen nieuw:	-lijk, ver-
leestekens:	! ? , .
normaalwoorden:	pas, pop, kop, stap, stom, is, arm, los, of, wel, en, ook, moet, dat, maak, hoe, geef, weet, hier, bos, bus, lijn, mag, zeg, vaak, leuk, schoen, uit, nou, ding, jas, duur, pauze, rood, plein, cent, toch, cola, gooien
normaalwoorden nieuw:	-
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je, u, hebben, zeker, hoor, mooi, even, een, nieuw, mevrouw, heeft, voor, jullie, meneer, euro
globaalwoorden nieuw:	-

Opmerkingen

- Vertel iets over woordenboeken en laat eens zien dat er bladzijden vol woorden met ver- beginnen.
- Het achtervoegsel -lijk bevat de merkwaardigste verschijningsvorm van de 'sjwa'. Breid het rijtje waarin dit achtervoegsel zit zo veel mogelijk uit.

- Bij 'Lees hardop' verschijnen steeds langere woorden. Maak een rondje langs de cursisten. Welke heel lange woorden vind jij moeilijk? Zullen we die samen eens opschrijven?

Les 1-30 samengevat

(kl. + te..) vocalen:	a, aa, e, ee, eu, i, ie, ij (ei), o, oo, oe, ou (au), u, uu, ui
(kl. + te..) consonanten:	b, d, f, g (ch), h, j (i), k (c), l, m, n, ng, p, r, s(c), sch, t (d), v, w, z
affixen:	-e, -en, -je, ge-, -ig, -er, -el, -lijk, ver-
affixen nieuw:	-
leestekens:	! ? , .
normaalwoorden:	pas, pop , kop , stap , stom , is , arm , los , of , wel , en , ook , moet , dat , maak , hoe , geef , weet , hier , bos , bus , lijn , mag , zeg , vaak , leuk , schoen , uit , nou , ding , jas , duur , pauze , rood , plein , cent , toch , cola , gooien
normaalwoorden nieuw:	-
globaalwoorden:	de, ik, het, wat, nu, ja, er, van, niet, zie, het, je, u, hebben, zeker, hoor, mooi, even, een, nieuw, mevrouw, heeft, voor, jullie, meneer, euro
globaalwoorden nieuw:	-

Afdeling 3 Regelstappen

Na de behandeling van de foneem- en grafeemstappen is het fonetisch principe van het Nederlands compleet. Verdere spellingeigenaardigheden laten zich niet of moeilijk verklaren vanuit de klank-tekenkoppeling. Het is eerder een kwestie van het kennen van regels. AAP presenteert ze als 'regelstappen'. In de vakliteratuur voor basisscholen heten ze 'spellingcategorieën'. Een spellingcategorie steunt op de standaardformule: Hoor je X in situatie Y, dan schrijf je Z.

Spellingmethoden voor basisscholen formuleren er, afhankelijk van inzichten van de auteurs, gemiddeld zo'n dertig. AAP werkt met zeventien regelstappen. Ook de medeklinkerverdubbelings- en klinker-verenkelingsregel zijn als spellingcategorie op te vatten. Een aantal van deze spellingcategorieën is de cursist al eerder tegengekomen in de foneem- en grafeemstappen (bijvoorbeeld eind-d en -t; uitgangen op -uw).

Hoe te werken met de regelstappen

Hieronder zijn de zeventien regelstappen geformuleerd voor de docent. De cursist vindt in zijn boek oefeningen waarin elke keer één regelstap zonder uitleg is toegepast. Het is niet de bedoeling dat de zeventien regelstappen achter elkaar worden doorgewerkt. Het gaat immers om uitzonderingen op het alfabetisch principe en het is niet handig om hetgeen de cursist in dertig lessen geleerd heeft meteen weer op zijn kop zetten.

Lezend kan de cursist nu beter eerst een tijdje oefenen met zijn kennis van de klank-tekenkoppeling. De stap van technisch naar begrijpend lezen heeft de hoogste prioriteit. De sleutel is 'automatiseren', veel echt lezen dus. Het eerste materiaal daarvoor zijn eenvoudige tekstjes. Als de cursist merkt dat hij vastloopt op woorden die zich volgens het alfabetisch principe niet willen ontvouwen, kan kennis van een regel uitkomst bieden.

Behoeft aan kennis van regels zal zich eerder voordoen bij het schrijven. Behalve het begrijpend lezen moet natuurlijk ook de schrijfvaardigheid geoefend worden. Het is belangrijk dat de docent zich daarbij inleeft in de situatie van de cursist. De cursist is tijdens het doorwerken van deel 2 redelijk voor zichzelf sprekende oefeningen tegengekomen. Nu zal hij echter ervaren dat de werkelijkheid van gericht schrijven veel moeilijker is. Je beseft veel meer dan bij lezen wat je niet weet.

Kennis van regels is zelfs voor schrijven op het laagste niveau onmisbaar: de medeklinkerverdubbeling, meervouden waarbij s in z of f in v verandert enz. In les 31-45 zijn de regelstappen in oefeningen verpakt. Beknopt, maar wel systematisch geordend. Indien daar behoefte aan blijkt te zijn, zal AAP worden uitgebreid met meer oefenmateriaal, ook digitaal.

regelstap 1 (les 31)

Als je in een klankgroep /i/ hoort vóór een r dan schrijf je die samen als -eer.

regelstap 2 (les 32)

Als je in een klankgroep de lange /o/ hoort vóór een r dan schrijf je die samen als -oor.

regelstap 3 (les 33)

Medeklinkerverdubbeling: hoor je aan het eind van een klankgroep een korte klank, dan schrijf je de volgende letter dubbel.

t, p, r, s, m, l, d, k, n, g, b, f *wordt* tt, pp, rr, ss, mm, ll, dd, kk, nn, gg, bb, ff

regelstap 4 (les 34)

Woorden met een open klankgroep: hoor je aan het eind van een klankgroep een lange klank, dan schrijf je hem kort.

aa, oo, uu, *wordt* a, o, u

regelstap 5 (les 35)

Woorden met een open klankgroep die uit twee tekens bestaat: hoor je aan het eind van een klankgroep een lange klank, dan schrijf je die zoals je hem hoort. De volgende letter wordt niet dubbel.

regelstap 6 (les 36)

-v- wordt -f

regel: bij het langer maken wordt /f/ na een lange klank of tweeletterklank meestal een -v-

regelstap 7 (les 37)

-z- wordt -s

regel: bij het langer maken wordt /s/ na een lange klank of tweeletterklank meestal een -z-

regelstap 8 (les 38)

regel: je hoort een /j/ na -aa-, -oo- en -oe- maar je schrijft een -i-

regelstap 9 (les 39)

Hoor je aan het eind van een woord /ee/, dan schrijf je tweemaal 'e'.

regelstap 10 (les 40)

-ch(t): hoor je na een korte klank /gt/, dan schrijf je meestal -cht.

regelstap 11 (les 41)

-nkt: je hoort -ngt, maar als je -nk verlengt met een 't', schrijf je -nkt.

regelstap 12 (les 42)

-lk: hoor je aan het eind tussen een l en de letters f, k, m een /u/, dan schrijf je die niet.

regelstap 13 (les 43)

-rk: hoor je aan het eind tussen een r en de letters f, k, m een /u/, dan schrijf je die niet.

regelstap 14 (les 44)

-tie: hoor je aan het eind van het woord /tsie/ dan schrijf je -tie.

regelstap 15 (les 45)

-eau: in Franse woorden schrijf je -eau als je /oo/ hoort.

regelstap 16 (les 45)

-ge: hoor je aan het eind van het woord /zje/ dan schrijf je -ge.

regelstap 17 (les 45)

-ion: hoor je aan het eind van het woord /jon/ dan schrijf je -ion.

Afdeling 4 Extra weetjes

Bij de foneem-, grafeem- en regelstappen ga je uit van wat je hoort en daar volgen dan de lettertekens uit. Soms is het handiger om andersom te redeneren: als je een woord op een bepaalde manier geschreven ziet, dan moet je het zo uitspreken. Voor iemand die net gealfabetiseerd is, gaat het om details. Deze extra weetjes zijn niet verwerkt in het cursistenboek.

Afhankelijk van de beschikbare tijd en het niveau van de cursist beoordeelt de docent of hij er aandacht aan wil besteden. Bijvoorbeeld door moeilijke woorden op het bord te schrijven. De cursist kan dergelijke woordbeelden inprenten en daarmee nieuwe (vergelijkbare) woorden te lijf.

weetje 1

in vreemde woorden heeft de c vaak de functie van een k.

contant
acteur
Cuba
vacature
cursus

weetje 2

een c vóór een e en i spreek je uit als /s/

cirkel
docent
citrus
cipier
cel
centrale

weetje 3

een h na een t spreek je niet uit

thuis
thee
theater
bibliotheek
thema
thans
therapie
thermometer

weetje 4

vreemde letter y wordt op verschillende manieren uitgesproken.

gym
typen
hyper
baby
yoghurt
gym
typen
dynamo
lolly
yoghurt
yoga

weetje 5

vreemde letter x

extra
export
examen
taxi
excuus
ex

weetje 6

Dat is Engels!

je schrijft

tram
weekend
baby
computer
rails
email
clown
soap
cowboy

maar je hoort

trem
wiekt
bebie
kompjoeter
reels
iemeel
klouwn
soop
kouwboj

Doelgroep en routeplanner

Tijdens de ontwikkeling en het uittesten van AAP waren dit de twee meestgestelde vragen.

- A Voor welke doelgroep is de methode bestemd?
- B Hoe ga je met de cursisten door de methode heen?

Zij kunnen als richtlijn dienen voor het gebruik van AAP.

A Voor welke doelgroep is de methode bestemd?

Deze vraag kan van twee kanten bekeken worden. Wat beheersen de cursisten niet en wat beheersen zij wel?

Wat de cursisten niet beheersen

Ten aanzien van de eerste vraag staat voorop dat AAP een alfabetiseringsmethode is en geen NT2-methode. AAP is een methode waar een alfabetiseringsgroep mee gestart wordt. De cursisten in die groep missen:

- kennis van tekens van het Latijnse schrift
- kennis van het principe van het fonetisch schrift

In 2003 is voor het alfabetiseringsonderwijs een model ontwikkeld waarmee startcompetentieniveaus van cursisten beschreven worden. Deze zijn afgeleid van de Basisstructuur Educatie. Het hierboven geschetste profiel van de cursisten voor wie AAP bedoeld is, beantwoordt aan niveau 1a.

Niveau 1a

Dit betreft de groep deelnemers die niet kan lezen en schrijven in welke taal dan ook: de alfabeten. Eventueel kunnen zij enige letters verklanken, een paar letters schrijven, eenvoudige bekende woorden globaal lezen en/of een aantal woorden (over)schrijven die zij vaak nodig hebben, zoals naam en adres. Ook over rekenvaardigheden beschikt deze groep niet of nauwelijks.

Wat de cursisten wel beheersen

Het startcompetentieniveau van anderstaligen geeft aan wat zij in hun eigen land hebben bereikt. De kennis van NT2 wordt buitenbeschouwing gelaten. Dit maakt het lastig om het startcompetentieniveau te gebruiken om te bepalen of iemand geschikt is voor AAP. Een zeker basis van NT2 is nodig om AAP te kunnen gebruiken. Die basis heeft drie kanten.

- De cursist heeft toegang tot een Nederlandstalige omgeving.
- De cursist beschikt over voldoende woordenschat om zich een beeld te kunnen vormen van de Nederlandse klanken.
- De cursist bezit een woordenschat die eenvoudige instructie in het Nederlands mogelijk maakt.

Concluderend

Ten aanzien van alfabetiseringsgroepen zien we dat het merendeel van de deelnemers bestaat uit oudkomers die al vele jaren in Nederland wonen. Veel van hen zijn ooit met een taalcursus begonnen en vroegtijdig weer afgehaakt. In dat geval is het startniveau van kennis van het Latijnse schrift en het fonetisch principe niet helemaal nul. Dit komt overeen met startcompetentieniveau 1a. AAP veronderstelt deze kennis niet, dus wat dat betreft heeft de gemiddelde alfabetiseringscursist een voorsprong al hij het boek openslaat.

Wat het NT2-niveau van de cursist betreft, kan gezegd worden dat de cursist vaak vrij ge-

isoleerd van de Nederlandse taal leeft. Door activiteiten als televisiekijken, boodschappen doen, dingen regelen bij instanties enz. klinkt het Nederlands enigszins vertrouwd in de oren, al zal dat vaak ook minimaal zijn. De mogelijkheid om het Nederlands als instructietaal te hanteren zal van cursist tot cursist sterk verschillen. Het voordeel van werken in groepen kan zijn dat cursisten in hun eigen taal de instructies onderling kunnen doorgeven.

B Hoe ga je met de cursisten door de methode heen?

Deel 1 en 2 vormen de voorfase. Deel 3 de hoofdfase. In de studiewijzer kun je 60 procent van de tijd reserveren voor de voorfase en 40 procent voor de hoofdfase. Het programma kan in groepsverband en individueel (met begeleiding) worden doorgewerkt.

De methode komt het beste tot zijn recht als de hoofdfase in niet langer dan een half jaar doorgewerkt wordt. Voor cursisten die één keer per week bij elkaar komen, zal de beschikbare lestijd te kort zijn. Zij kunnen zelfstandig thuis uit het boek werken als dit goed begeleid wordt. Veel lestijd zal besteed moeten worden aan een goede instructie vooraf. Zelfstandig werken voor de instructie uit heeft geen zin.

Cursisten die twee of drie keer per week les hebben, zullen voldoende leerstof vinden om de volledige tijd met het basisboek bezig te zijn. Zij kunnen thuis de cd's herhalen en aanvullende schrijfoefeningen maken die je kunt downloaden via de website www.alfabetiseren.nl.

Voor cursisten die een volledig weekprogramma volgen, zal de beschikbare tijd ruim voldoende zijn. AAP kan binnen de lestijd uitgebreid worden met de extra schrijfoefeningen die u kunt downloaden van www.alfabetiseren.nl. Verder zijn er computeroefeningen beschikbaar rond het alfabet en oefeningen die anticiperen op de klank-tekenkoppeling.

Voorfase deel 1

Deel 1 kan door alle cursisten worden gedaan. De 30 lessen kunnen integraal worden doorgewerkt. De lessen zijn zo inspannend dat je er niet langer dan drie kwartier per keer mee bezig kunt zijn. Per keer kun je 2 tot 3 lessen doen. Je kunt bijvoorbeeld één nieuwe les doen en een of twee bekende lessen herhalen. (Dat hoeven niet precies de twee voorgaande lessen te zijn).

Neem de tijd om de cursisten aan de oefenvormen te laten wennen. Neem daar 4 à 5 lessen de tijd voor. Besteed de eventueel resterende tijd aan andere activiteiten die los staan van AAP. Bijvoorbeeld gesprekken voeren en je aan elkaar voorstellen.

deel 2

Na 4 à 5 lessen deel 1 kunnen de cursisten met deel 1 en 2 tegelijk aan de slag. Beide moeten integraal doorgewerkt worden maar qua inhoud zijn ze onafhankelijk van elkaar. Met deel 1 kun je zoals gezegd drie kwartier achter elkaar werken; met deel 2 anderhalf uur. Dat betekent dat je in de voorfase met deel 1 en 2 bij elkaar drie à vier uren per dag aan AAP kunt besteden.

Belangrijk is dat de docent met name bij deel 2 de regie houdt en de oefeningen binnen het kader van de doelstellingen laat uitvoeren. De oefenvormen zijn gevarieerder dan in deel 1. Dit is bedacht om sleur te voorkomen maar het vraagt wel extra tijd voor instructie en evaluatie. Laat de cursisten tussendoor zo veel mogelijk met elkaar werken.

In deel 2 zijn de cursisten wel met letters bezig maar nog niet met lezen en schrijven. Veel cursisten zullen daar de handen vol aan hebben, anderen zullen het vervelend vinden dat ze nog niet 'echt' leren lezen. Er is geen reden om hen niet tegemoet te komen. Deze cursisten kunnen met de geleerde letters de slag. Met losse woorden kan anticiperend de klank-tekenkoppeling geoefend worden. Je kunt daar eigen materiaal voor gebruiken of de computeroefeningen. Een geschikt moment om hiermee te beginnen is bij het bereiken van les 15 van deel 1 (aangenomen dat de cursisten met deel 1 en 2 tegelijk werken). Op dat punt heeft de cursist namelijk met alle vocalen kennisgemaakt.

Het is beter om deel 3 nog even dicht te laten. Daarbij hoort namelijk een eigen dynamiek die verstoord wordt als de cursisten vooruit werken.

De studiewijzer voor de voorfase zou er als volgt kunnen uitzien:

deel 1	deel 2	www.alfabetiseren.nl extra digitale oefeningen
les 1		
les 2 (+ herhaling 1)		
les 3 (+ herhaling 1 + 2)		
les 4 (+ herhaling 2 + 3)		
les 5 (+ herhaling 3 + 4)	plaat + oefening 1	
les 6 (+ herhaling 4 + 5)	oefening 2 + 3	1.1 + 2.0
les 7 (+ herhaling 5 + 6)	oefening 4	2.1 t/m 2.5
les 8 (+ herhaling 6 + 7)	oefening 5 + 6	
les 9 (+ herhaling 7 + 8)	oefening 7	
les 10 (+ herhaling 8 + 9)	oefening 8 + 9 + 10	
les 11 (+ herhaling 9 + 10)	oefening 11 + 12	1.2 + 2.6 t/m 2.10
les 12 (+ herhaling 10 + 11)	oefening 13 + 14	1.3
les 13 (+ herhaling 11 + 12)	oefening 15	1.4
les 14 (+ herhaling 12 + 13)	oefening 16 + 17	1.5
les 15 (+ herhaling 13 + 14)	oefening 18	1.6, 3.1 t/m 3.3
les 16 (+ herhaling 14 + 15)	oefening 19 + 20	1.3 + 2.11 t/m 2.15
les 17 (+ herhaling 15 + 16)	oefening 21	3.4 + 3.5
les 18 (+ herhaling 16 + 17)	oefening 22	3.6 + 3.7
les 19 (+ herhaling 17 + 18)	oefening 23	3.8 + 3.9
les 20 (+ herhaling 18 + 19)	oefening 24	3.10 + 3.11
les 21 (+ herhaling 19 + 20)	oefening 25	2.16 t/m 2.20
les 22 (+ herhaling 20 + 21)	oefening 26 + 27	3.12 + 3.13 + 3.14
les 23 (+ herhaling 21 + 22)	oefening 28	3.15 + 3.16
les 24 (+ herhaling 22 + 23)	oefening 29	3.17 + 3.18
les 25 (+ herhaling 23 + 24)	oefening 30 + 31	3.19 + 3.20
les 26 (+ herhaling 24 + 25)	oefening 32 + 33	2.21 t/m 2.25
les 27 (+ herhaling 25 + 26)	plaat + oefening 34	3.21 + 3.22 + 3.23
les 28 (+ herhaling 26 + 27)	oefening 35 + 36	3.24 + 3.25 + 3.26
les 29 (+ herhaling 27 + 28)	oefening 38 + 39	3.27 + 3.28 + 3.29
les 30 (+ herhaling 28 + 29)	oefening 40	2.26 t/m 2.30 + 3.30

Hoofdfase

Als deel 1 en 2 zijn afgerond kan met de hoofdfase begonnen worden: deel 3. Plan de cursus zo dat je deel 3 behandelt in 40 procent van de totale tijd. Het is de bedoeling dat dit deel integraal en in een behoorlijk tempo wordt doorgenomen. Om al het geleerde actief en paraat te houden is het belangrijk dat de cursist regelmatig met de stof bezig is, liefst 3 à 4 keer per week. Cursisten die minder keer per week bij elkaar komen, zullen het geleerde thuis moeten onderhouden. Dat kan met behulp van het boek. Schenk daarnaast ook aandacht aan het feit dat in deze fase de wereld van het lezen voor hen opengaat. Praat met de cursist over hun ontdekkingen. Laat ze wat ze kunnen of willen lezen meenemen om aan elkaar te laten zien.

Als de cursist in de hoofdfase ergens blijft steken is het belangrijk dat de docent achterhaalt waar het probleem vandaan komt. Als het om verkeerd horen of verwarren van klanken gaat, herhaal dan de lessen uit deel 1 die daar betrekking op hebben. Ook de tekeningen op de achterkant van het boek kunnen een belangrijk hulpmiddel zijn.

Blijkt dat de cursist moeite heeft om de lettertekens van elkaar te onderscheiden, val dan terug op deel 2. Denkbaar is ook dat voor sommige cursisten de stappen van deel 3 elkaar te snel opvolgen. Laat hen dan werken met het extra materiaal dat de klank-tekenkoppeling oefent.

Vervolg op AAP

Cursisten die door AAP heen zijn, bezitten op dat moment de kennis en vaardigheid die nodig is om te lezen en te schrijven. Belangrijk is nu dat zij zich actief bezig blijven houden met het geleerde. Zorg daarom voor een onmiddellijk vervolg. Plan AAP zo dat het einde niet samenvalt met een lange vakantie maar een paar weken ervoor. Gebruik die weken om te laten zien wat je allemaal met lezen en schrijven in het dagelijks leven kunt. Zoek buitenschoolse activiteiten waarvoor je lezen en schrijven nodig hebt: eenvoudige speurtochten, excursies of portfolio-opdrachten. Laat de cursisten ontdekken dat het de moeite waard is om het geleerde niet weg te laten zakken.

Stimuleer de cursisten ook om een vervolgopleiding te volgen. Vertel dat er NT2-taalcursussen zijn en opleidingen voor een beroep. Leg inburgeringsplichtige cursisten uit wat er de komende jaren van hen verwacht wordt. Wijs hen op instanties waarmee ze te maken zullen krijgen en personen bij wie ze terecht kunnen voor hulp bij het maken van hun keuzes.

www.alfabetiseren.nl

www.nt2.nl

ISBN 978-908506578-4

9 789085 065784